

SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET U RIJECI

TIHANA ČIZMIĆ
RELEVANTNE ZNAČAJKE ZAŠTITE OKOLIŠA
REPUBLIKE HRVATSKE
DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2014.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
POMORSKI FAKULTET U RIJECI

**RELEVANTNE ZNAČAJKE ZAŠTITE OKOLIŠA REPUBLIKE
HRVATSKE**
**THE RELEVANT CHARACTERISTICS OF THE ENVIRONMENTAL
PROTECTION OF THE REPUBLIC CROATIA**
DIPLOMSKI RAD

Kolegij: Ekonomija za menadžere

Mentor: doc. dr.sc. Ana Perić Hadžić

Studentica: Tihana Čizmić

Studijski smjer: Logistika i menadžment u pomorstvu i prometu

JMBAG: 0112041666

Rijeka, rujan, 2014.

Student/ica: Tihana Čizmić

Smjer: Logistika i menadžment u pomorstvu i prometu

JMBAG: 0112041666

IZJAVA

kojom izjavljujem da sam diplomski rad s naslovom **RELEVANTNE ZNAČAJKE ZAŠTITE OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ** izradila samostalno pod mentorstvom doc.dr.sc. Ane Perić Hadžić.

U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkog rada i koristila literaturu koja je navedena na kraju diplomskog rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonitosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u diplomskom radu na uobičajen, standardan način citirala sam i povezala sa fusnotama korištenim u bibliografskim jedinicama. Rad je pisan u duhu hrvatskog jezika.

Student/ica:

Tihana Čizmić

SAŽETAK

Zaštita okoliša u posljednje vrijeme postaje sve značajnije područje interesa u Republici Hrvatskoj. U ovom radu su definirane temeljne odrednice politike zaštite okoliša Europske Unije. Na temelju dostupnih podataka analizirane su investicije, tekući izdatci i prihodi vezani uz zaštitu okoliša po županijama i regijama Hrvatske. Obuhvaćeni su programi u kojima je Republika Hrvatska sudjelovala u pretpristupnom razdoblju Europskoj Uniji, te oni koje trenutno provodi uz financijska sredstva strukturnih fondova. U procesu pretpristupnih pregovora Hrvatska se suočila sa velikim izazovom prenošenja pravne stečevine Europske Unije i osiguravanja njezine pravilne provedbe.

Ključne riječi: investicije, pretpristupni programi i fondovi, prihodi, tekući izdatci, zaštita okoliša

SUMMARY

The environment protection has recently become an increasingly important area of concern in the Republic of Croatia. This paper defines the basic determinants of the environmental policy of the European Union. Based on available data, investments, current expenditures and revenues related to environmental protection by Croatian counties and regions were analyzed. Programs in which Croatia participated in the pre-accession period to the EU are included, as well as the ones that are currently being implemented with the financial resources of the Structural Funds. In the process of accession negotiations, Croatia was faced with a major challenge of transferring the legal acquis of the European Union and ensuring its proper implementation.

Keywords: current expenditure, environmental protection, investment, pre-accession funds and programs, revenue

SADRŽAJ

1.	UVOD.....	1
1.1.	PROBLEM, PREDMET I OBJEKTI ISTRAŽIVANJA.....	1
1.2.	RADNA HIPOTEZA	1
1.3.	SVRHA I CILJEVI ISTRAŽIVANJA	1
1.4.	ZNANSTVENE METODE	2
1.5.	STRUKTURA RADA.....	2
2.	POLITIKA ZAŠTITE OKOLIŠA EUROPSKE UNIJE	4
2.1.	OSNOVNI CILJEVI POLITIKE ZAŠTITE OKOLIŠA EUROPSKE UNIJE	4
2.2.	POSTUPAK ODLUČIVANJA	5
2.3.	STRATEGIJA RAZVOJA	8
2.4.	INSTITUCIJE.....	10
3.	UPRAVLJANJE ZAŠTITOM OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ	12
3.1.	AGENCIJA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA	12
3.2.	KAKVOĆA ZRAKA	16
3.3.	KAKVOĆA VODE I MORA.....	23
3.4.	PROMET	31
4.	FINANCIRANJE ZAŠTITE OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	34
4.1.	FOND ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I ENERGETSKU UČINKOVITOST	35
4.2.	INVESTICIJE.....	39
4.3.	TEKUĆI IZDACI ZA ZAŠTITU OKOLIŠA	43
4.4.	PRIHODI OD DJELATNOSTI POVEZANIH SA ZAŠTITOM OKOLIŠA	47
4.5.	PROGRAMI I FONDOVI EUROPSKE UNIJE	51
4.5.1.	Programi pomoći	51
4.5.1.1.	<i>Program ISPA</i>	51
4.5.1.2.	<i>Program CARDS</i>	52

4.5.1.3. Program PHARE.....	53
4.5.2. Strukturni fondovi	54
4.5.2.1. Kohezijska politika	54
4.5.2.2. Europski fond za regionalni razvoj	55
4.5.2.3. Europski socijalni fond.....	57
4.5.2.4. Kohezijski fond	58
4.5.2.5. Projekti	59
4.5.2.5.1. IPA IIIb	59
4.5.2.5.2. LIFE.....	63
5. USKLAĐIVANJE S EU I BUDUĆNOST REPUBLIKE HRVATSKE	65
5.1. NACIONALNA STRATEGIJA ZAŠTITE OKOLIŠA	65
5.2. USKLAĐIVANJE ODREDBA ZAŠTITE OKOLIŠA REPUBLIKE HRVATSKE S EUROPSKOM UNIJOM.....	67
6. ZAKLJUČAK.....	70
LITERATURA	73
POPIS TABLICA.....	77
POPIS GRAFIKONA.....	77
POPIS PRIKAZA.....	77
POPIS SLIKA	78

1. UVOD

1.1. PROBLEM, PREDMET I OBJEKTI ISTRAŽIVANJA

Problem istraživanja ovog diplomskog rada je zaštita okoliša u Republici Hrvatskoj u kojoj u posljednje vrijeme postaje sve značajnije područje društveno-ekonomskog interesa i djelovanja iz više razloga, poput potrebe usklađivanja s europskim standardima, još uvijek je značajno izražen problem neefikasnog informacijskog sustava zaštite okoliša i nedovoljne osvještivosti građana Republike Hrvatske.

Na osnovi najvažnijih činjenica o problematici i problemu istraživanja definiran je predmet istraživanja: Istražiti temeljne odrednice politike zaštite okoliša Europske Unije, analizirati stanje okoliša Republike Hrvatske te predložiti mjere poboljšanja sustava zaštite okoliša.

Problem i predmet istraživanja odnose se na dva međusobno povezana objekta istraživanja: zaštita okoliša i Republika Hrvatska.

1.2. RADNA HIPOTEZA

Problematika, problem, predmet i objekti istraživanja omogućuju postavljanje radne hipoteze:

Rezultati istraživanja o temeljnim značajkama zaštite okoliša RH stvaraju temeljne pretpostavke za ocjenu stanja okoliša i njegov financiranja te predlaganjem konkretnih mjera moguće je poboljšati sustav zaštite okoliša Republike Hrvatske.

1.3. SVRHA I CILJEVI ISTRAŽIVANJA

Svrha i ciljevi istraživanja tematike u ovom diplomskom radu očituju se u sljedećemu: Istražiti i formulirati rezultate istraživanja o aktualnim problemima financiranja i stanja okoliša, važnosti zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj, dijelu sustava financiranja zaštite okoliša u Hrvatskoj uočavanjem karakteristika investicijskih ulaganja, prihoda i tekućih izdataka vezanih uz okoliš, te mjere poboljšanja i usklađivanja standarda i propisa zaštite okoliša sa onima Europske Unije.

Kako bi se postigla svrha i cilj diplomskog rada potrebno je dati odgovore na sljedeća pitanja:

1. Koje su osnovne značajke politike zaštite okoliša Europske Unije?
2. Kakvo je stanje okoliša Republike Hrvatske?
3. Koji su načini financiranja zaštite okoliša?
4. U kojim programima i strategijama za zaštitu okoliša sudjeluje Republika Hrvatska?
5. Što sve Hrvatska mora napraviti kako bi uskladila propise i standarde s politikama Europske unije?

1.4. ZNANSTVENE METODE

Prilikom istraživanja, formuliranja i predstavljanja rezultata istraživanja korištene su u odgovarajućim kombinacijama sljedeće znanstvene metode: metoda deskripcije, metoda klasifikacije, metoda analize, metoda sinteze, metoda indukcije i dedukcije, komparativna metoda te statistička metoda.

1.5. STRUKTURA RADA

U Uvodu su navedeni problem, predmet i objekt istraživanja, radna hipoteza i pomoćne hipoteze, svrha i ciljevi istraživanja, znanstvene metode te je obrazložena struktura rada.

Naslov drugog dijela rada je Politika zaštite okoliša Europske Unije. U tome dijelu rada analizirani su osnovni ciljevi politike, postupak odlučivanja unutar pravnog okvira politike, strategija razvoja i vladajuće institucije.

Stanje okoliša Republike Hrvatske naslov je trećeg dijela rada. U tom dijelu predloženi su rezultati istraživanja u četiri tematske jedinice, koje govore o Agenciji za zaštitu okoliša koja je nadležna za obavljanje istraživanja i objavljivanje izvješća o stanju okoliša, te se tu još govori o kakvoći zraka, vode i mora i na posljertku o utjecaju prometa na okoliš.

U četvrtom dijelu rada s naslovom Financiranje zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj elaborirani su načini financiranja zaštite okoliša, uloga Fonda za zaštitu okoliša i

energetsku učinkovitost, te investicije, izdaci i prihodi u određenom razdoblju. U istom poglavlju nabrajaju se programi pomoći Europske Unije u kojima je Hrvatska sudjelovala i u kojima sudjeluje i Strukturni fondovi.

Usklađivanje s Europskom Unijom i budućnost Republike Hrvatske je naslov petog dijela ovoga rada i u kratkim crtama opisuje Nacionalnu strategiju zaštite okoliša koja služi kao sredstvo za podizanje svijesti o potrebi zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj i potrebu prilagodbe Hrvatske i njezinih propisa zaštite okoliša kao pretpristupne obveze Europskoj Uniji.

U posljednjem djelu, Zaključku, dana je sinteza rezultata istraživanja kojima je dokazivana postavljena radna hipoteza.

2. POLITIKA ZAŠTITE OKOLIŠA EUROPSKE UNIJE

Europska unija postala je jedan od glavnih aktera politike zaštite okoliša na svjetskoj razini, uvodeći visoke standarde radi očuvanja prirodnih resursa i smanjivanja negativnih posljedica ljudskog djelovanja na okoliš, te vodeći brigu o postizanju ekonomskog rasta koji je održiv i poštuje okoliš, o čemu je postignut konsenzus svih članica. Pojedine države članice propisima određuju čak i strože standarde u odnosu na one na razini Europske unije, na što imaju pravo, vodeći računa o svojim nacionalnim interesima.¹

Politika zaštite okoliša Europske Unije obuhvaća približno 300 različitih pravnih propisa i normi koje se odnose na niz područja – gospodarenje otpadom, onečišćenje zraka, zaštitu i upravljanje vodama, zaštitu prirode i biološke raznolikosti, zaštitu tla, onečišćenje bukom, kemikalije i klimatske promjene. Očuvanje okoliša moguće je postići ako se odgovarajuće mjere integriraju u druge sektorske politike (poljoprivreda, promet, energetika, industrija, gospodarstvo, ribarstvo). Stoga područje očuvanja okoliša analizira i pitanja održivog razvitka, odnosno postizanja ravnoteže između socijalnih, ekonomskih i okolišnih interesa. Upravo zbog broja i složenosti propisa, kao i velikih izazova u njihovoj provedbi, ova se politika smatra jednom od najzahtjevnijih, kako za članice Europske unije, tako i za kandidatkinje. Za Hrvatsku je, bez obzira na dotadašnje mjere s ciljem očuvanja okoliša, preuzimanje pravne stečevine u ovom području predstavljalo veliki izazov, pa je donesen i novi Zakon o zaštiti okoliša 2007. godine. Posebno su zahtjevni oni europski propisi za čiju su provedbu potrebna veća financijska ulaganja, poput direktiva koje se odnose na upravljanje i zaštitu voda ili gospodarenje otpadom, s implementacijom s kojom se još i danas "bore" članice Unije.²

2.1. OSNOVNI CILJEVI POLITIKE ZAŠTITE OKOLIŠA EUROPSKE UNIJE

Osnovni ciljevi i načela provedbe politike zaštite okoliša utvrđeni su u Glavi XX, ranije gl. XIX Ugovora o funkcioniranju Europske unije. Prema čl. 191, ranije čl.174 Ugovora o funkcioniranju Europske unije, politika Unije u području okoliša će doprinijeti ostvarivanju slijedećih ciljeva:³

¹ Zaštita okoliša – jedna od najzahtjevnijih politika EU, <http://www.vecernji.hr>, (10.05.2014.)

² Ibidem

³ Zaštita okoliša, <http://www.entereurope.hr/page.aspx?PageID=107>, (11.05.2014.)

- očuvanju, zaštiti i poboljšanju kvalitete okoliša,
- zaštiti ljudskog zdravlja, razboritom i racionalnom korištenju prirodnih bogatstava te
- promicanju mjera na međunarodnoj razini kojima se rješavaju regionalni ili svjetski problemi okoliša, a posebno u borbi protiv klimatskih promjena.

Provedba politike zaštite okoliša temelji se na načelu opreza i načelu preventivnog djelovanja, odnosno na načelima da se šteta nanesena okolišu popravlja prvenstveno na samom izvoru i da je plaća zagađivač.

U pripremi svoje politike za okoliš, Unija mora voditi računa o dostupnim znanstvenim i tehničkim podacima, uvjetima okoliša u različitim regijama Unije, potencijalnim koristima i troškovima akcije ili nedostatku akcije, ekonomskom i socijalnom razvoju Unije kao cjeline i uravnoteženog razvoja svoje regije. Tijekom nekoliko desetljeća, EU je uspostavila sveobuhvatan sustav zaštite okoliša. Područja obuhvaćena sustavom kreću se od buke do otpada, od zaštite rijetkih vrsta do ograničenja za zagađenje zraka, te od standarda za vodu za kupanje do hitnih odgovora na prirodne katastrofe. Zaštita okoliša može se kontrolirati jednostavnim restrikcijama vezanim za korištenje određenih supstanci ili proizvoda. Međutim, standardi za zaštitu okoliša sve više teže djelovati kao poticaji za korištenje sigurnijih alternativa i poticati proizvođače na uključivanje ekoloških materijala s ciljem osiguravanja mogućnosti maksimalnog recikliranja uz minimalni otpad kada proizvod dosegne kraj svojeg životnog ciklusa.⁴

2.2. POSTUPAK ODLUČIVANJA

Europski parlament i Vijeće, postupajući u skladu s redovnim zakonodavnim postupkom suodlučivanja iz čl. 192 stavka 1, te nakon savjetovanja s Gospodarskim i socijalnim odborom i Odborom Regije odlučiti će koje mjere treba poduzeti u Uniju kako bi se ostvarili ciljevi iz čl.191. Iznimno od postupka odlučivanja predviđen u čl. 192 stavka 1 i bez utjecaja na čl. 114, Vijeće jednoglasno, u skladu s posebnom zakonodavnom procedurom i nakon savjetovanja s Europskim parlamentom, Gospodarskim i socijalnim Odboru i Odboru regija, donosi: odredbe prije svega fiskalne naravi; mjere koje utječu na: prostorno planiranje; kvantitativno upravljanje vodnim resursima ili utječu, izravno ili

⁴ Ibidem

neizravno, dostupnost tih sredstava; korištenje zemljišta, s iznimkom za gospodarenje otpadom; mjere koje značajno utječu na izbor država članica između različitih izvora energije i opću strukturu njezine opskrbe energijom.⁵

Organi Unije (Europski parlament, Vijeće ministara koji usvaja legislativne akte i Komisija koja ih predlaže i brine o njihovoj implementaciji), donose tri vrste akta koji imaju obvezujuću snagu: uredbe, direktive i odluke. Uredbe predstavljaju pravi zakon, imaju opću važnost, obvezujući su u potpunosti i neposredno su primjenjive u svim državama članicama. Ona uspostavljaju izravno pravo i nameću obveze strankama bez miješanja državnih prava. Direktive obvezuju svaku državu članicu kojoj su upućene u pogledu ciljeva koji se trebaju postignuti, prepuštajući državnim organima da izaberu formu i sredstvo izvršenja. Odluke su potpuno obvezujuće samo u odnosu na one koji su u njima imenovani.⁶

Svaka država koja je članica Europske Unije može sama donijeti zakone, čak i ako oni nisu propisani od strane EU, dokle god su oni u okviru tzv. općeg pristupa. Takvi zakoni koje EU nije ozakonila prisutni su u zakonodavstvu svake države članice te ti zakoni obuhvaćaju određene specifičnosti koje država odredi.

Kao što je prethodno navedeno Politika zaštite okoliša EU obuhvaća približno 300 različitih pravnih propisa i normi podijeljenih u 11 podsektora, a to su: vodoravno zakonodavstvo, kakvoća zraka, gospodarenje otpadom, kakvoća vode, zaštita prirode, kontrola industrijskog onečišćenja i upravljanje rizicima, kemikalije i genetski modificirani organizmi, buka, šumarstvo, klimatske promjene, civilna zaštita od kojih su za zaštitu okoliša najznačajnija prva četiri podsektora.

Vodoravno zakonodavstvo obuhvaća ekološko zakonodavstvo o raznim pitanjima koja se provlače u različita područja okoliša, za razliku na zakonodavstvo koje se odnosi na pojedini sektor, npr. zrak ili vodu. Obuhvaća integraciju zaštite okoliša u sve gospodarske sektore, stratešku procjenu planova i programa, procjenu utjecaja projekata na okoliš, pristup informacijama te izvješćivanje o primjeni direktiva o okolišu. Vodoravni sektor

⁵ Ibidem

⁶ Črnjar M.: Menadžment održivog razvoja – ekonomija, ekologija, zaštita okoliša, Sveučilište u Rijeci, Rijeka 2009., p. 418.

čine direktive koje reguliraju područje zaštite okoliša i ostala srodna područja. Po svojoj naravi ove direktive su više proceduralne nego tehničke. One propisuju postupke i mehanizme kojima je cilj integrirati brigu o okolišu u odluke koje se donose u javnom i u privatnom sektoru, a vezane su za korištenje zemljišta i upravljanje prirodnim dobrima. Četiri direktive iz vodoravnog sektora usmjerene su na unapređenje javne svijesti i sudjelovanje u upravljanju okolišem, uključujući i provedbu međunarodnih konvencija. Peta direktiva uspostavlja europske standarde odgovornosti za štetu počinjenu u okolišu.⁷

Pravni propis o kakvoći zraka obuhvaća ocjenjivanje i upravljanje općom kakvoćom zraka i kontrolu emisija iz prometa (motorna vozila i goriva) te industrijskih postrojenja, elektrana i spalionica otpada. Ovo područje zakonodavstva čini 16 direktiva i 10 odluka.

Politika gospodarenja otpadom donesena je Strategijom gospodarenja otpadom Zajednice. Ovo zakonodavstvo obuhvaća mjere za sprečavanje nastanka i smanjivanje količina otpada, bez uporabe postupaka i/ili načina koji predstavljaju rizik za okoliš, te mjere za sprječavanje štetnog djelovanja otpada na ljudsko zdravlje i okoliš.⁸

Voda je jedna od najsveobuhvatnijih reguliranih područja ekološkog zakonodavstva EU-a. Politika voda EU zasniva se na Okvirnoj direktivi o vodama kojom se nastoji uvesti režim integralnog upravljanja vodnim područjima u Europi. To je opći sustav zamišljen radi zaštite svih voda kojima se postavljaju jasni ciljevi, tako da se "dobro stanje" mora postignuti za sve vode u Europi do 2015. godine, a korištenje voda bit će održivo širom Europe. Kada se raspravlja o direktivama EU-a koje se odnose na kakvoću vode, razlikuje se tri grupe direktiva:⁹

- direktive koje određuju kakvoću za pojedine kategorije voda (pitka voda, sanitarna voda, voda za kopnene ribnjake),
- direktive koje određuju emisiju štetnih tvari,
- direktive koje teže očuvanju vodnih resursa u cjelini.

⁷ Ibidem, p. 419.

⁸ Ibidem, p. 422.

⁹ Ibidem, p. 423.

2.3. STRATEGIJA RAZVOJA

Od 1972. godine, kada je Europsko vijeće, nakon Konferencije UN-a o ljudskom okolišu održane u Stockholmu, odlučilo ustanoviti zajedničku politiku zaštite okoliša, postignut je znatan napredak. Danas je zdrav okoliš prepoznat u EU kao temelj dugoročnog prosperiteta i kvalitete življenja, te kao osnova za budući gospodarski razvitak.¹⁰

Tri su glavna čimbenika utjecala na razvoj ekološke politike Europske Unije: pitanja povezana s prekograničnim onečišćenjem, utvrđivanje uvjeta za pravednu i slobodnu trgovinu i razvijanje učinkovitoga i održivoga gospodarskog rasta.¹¹

S obzirom na nadnacionalni karakter EU, njegova izvršna institucija - Komisija ima važnu ulogu za sadašnje i za buduće članice. U skladu s aktivnostima koje je EU provodio na međunarodnoj razini, Komisija je tijekom desetljeća razvijala niz programa aktivnosti za okoliš (Environmental Action Programmes, EAP) koji su poslužili kao okvir za sve buduće aktivnosti. Do danas je pripremljeno i predstavljeno šest programa - oni su se s vremenom razvijali od početnih, koji su bili usredotočeni isključivo na restriktivno zakonodavstvo i mehanizme kontrole u sedamdesetima, do onih koji su uveli tržišne instrumente u osamdesetima. Na kraju je donesen program koji potiče stvaranje tematskih strategija za svaki sektor koji ima izrazito negativan utjecaj na okoliš (EEA, 2005a).¹²

Osnovni dokumenti koji se bave politikom zaštite okoliša u EU-u su akcijski programi zaštite okoliša. U njima se donose načela i ciljevi politike zaštite okoliša na određeno razdoblje. Prvi akcijski program zaštite okoliša, koji je usvojen od 1973. do 1976. godine, postavlja osnovna načela i prioritete politike zaštite okoliša Europske zajednice. Po prvi put se uvodi načelo "onečišćivač plaća". Drugi program proširio je prethodni, stavljajući dodatni naglasak na onečišćenje zraka, vode i buku u razdoblju od 1976. do 1981. godine. Treći program uspostavlja nekoliko novih područja djelovanja. Njime se uvodi postupak procjene utjecaja na okoliš i traži usklađivanje politika zaštite okoliša s ostalim politikama Zajednice. Ovaj program regulira razdoblje od 1982. do 1986. godine. Četvrti program zaštite okoliša obuhvaća razdoblje od 1987. do 1992. godine. Ovaj program je bio

¹⁰ http://europa.eu/pol/env/index_hr.htm, (11.05.2014.)

¹¹ Črnjar M.: Menadžment održivog razvoja – ekonomija, ekologija, zaštita okoliša, op. cit., p. 424.

¹² Vlašić Ivana, Važnost zaštite okoliša u Hrvatskoj u procesu pristupanja Europskoj Uniji, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split 2007., p. 314.

prekretnica za usvajanje ideologije "ekološke modernizacije", kompleksne ideje koja smatra da zaštita okoliša ne konkurira rastu i razvoju već je njezin osnovni uvjet.¹³

Peti program obuhvaća razdoblje 1992. do 2000. godine i nosi naziv "Prema održivosti". Naglašava potrebu integriranja socijalnih, ekonomskih i ekoloških pitanja na svim razinama odlučivanja. Usmjeren je na novi model razvoja koji zadovoljava osnovne potrebe stanovništva i poboljšava postojeće životne standarde. Za provedbu programa potreban je veliki raspon instrumenata: legislativa kako bi se uspostavili ekološki standardi, ekonomski instrumenti kako bi se potaknula proizvodnja i korištenje proizvoda i procesa koji su bolji za okoliš, vodoravne mjere pomoći (informiranje, obrazovanje, istraživanje), financijske mjere pomoći (fondovi).¹⁴

Jedan je od temeljnih strateških dokumenata za djelovanje u zaštiti okoliša u predstojećih pet do deset godina Šesti Akcijski program zaštite okoliša u EU, "Okoliš 2010: Naša budućnost, naš izbor". Akcijski program ima četiri prioritetna područja: klimatske promjene, očuvanje prirodnih sustava i biološke raznolikosti, utjecaj okoliša na ljudsko zdravlje te održivost prirodnih resursa i upravljanje otpadom. Također, taj program promiče nov strateški pristup postizanju ciljeva politike zaštite okoliša. On se temelji na: poboljšanju provedbe postojećeg zakonodavstva, integriranju ciljeva zaštite okoliša u druge politike EU (sukladno članku 6 Ugovora o EZ-u), poticanju participacije i sinergijske suradnje svih društvenih subjekata kako bi se došlo do najboljih rješenja za okoliš, te promicanju najbolje prakse na području urbanističkog i prostornog planiranja i korištenju zemljišta. Šesti Akcijski program uklapa se u Strategiju EU za održivi razvoj (COM(2001.) 264 final, 15.5.2001.), koja ciljeve zaštite okoliša stavlja u širu perspektivu, razmatra gospodarske i socijalne uvjete, te povezuje okoliš s europskim ciljevima za gospodarski rast i konkurentnost.¹⁵

Strategija EU 2020 usvojena u lipnju 2010. godine, zajedno sa novim EU akcijskim planom za klimatske promjene kojim se predviđaju mjere vezane uz prioritetno područje

¹³ Črnjar M.: Menadžment održivog razvoja – ekonomija, ekologija, zaštita okoliša, op. cit., p. 426.

¹⁴ Ibidem, p. 427.

¹⁵ http://europa.eu/pol/env/index_hr.htm, op. cit., (11.05.2014.)

klimatskih promjena kao što je smanjenje emisije stakleničnih plinova u Europi za 20 posto do 2020. godine radi usporavanja globalnog zagrijavanja.¹⁶

Kako bi pomogla građanima da kupuju ekološki osviješteno, EU je uvela ekološke oznake. Ekološka oznaka se mogu naći na širokom spektru roba i usluga. Svi koji žele saznati posluju li s ekološki osviještenim organizacijama, mogu provjeriti je li njihov dobavljač ili klijent uključen u program EMAS koji je financiran od strane Europske unije (Program ekološkog upravljanja i revizije). EU Program ekološkog upravljanja i revizije-EMAS je upravljački program koji omogućuje tvrtkama i drugim organizacijama procjenu, izvješće i poboljšanje svojih ekoloških performansi. Izvorno je EMAS na raspolaganju od 1995. godine bio ograničen samo na poduzeća u sektorima industrije, dok je od 2001. EMAS otvoren za sve gospodarske sektore, uključujući javne i privatne usluge. U 2009. Uredba za EMAS je bila revidirana, te je nova Uredba (EC) br. 1221/2009 Europskog parlamenta i Vijeća stupila na snagu 11. siječnja 2010.¹⁷

2.4. INSTITUCIJE

Sljedeći institucionalni subjekti EU imaju važnu ulogu pri formuliranju politike zaštite okoliša Unije:¹⁸

1. Europska komisija, to jest, Opća uprava za okoliš, kojoj je danas na čelu povjerenik Janez Potočnik koji je zadužen za pripremu i nadzor provedbe politike zaštite okoliša u EU,
2. Vijeće EU u sastavu ministara zaštite okoliša, koje se sastaje nekoliko puta godišnje, a dostupna su i izvješća s njihovih sastanaka,
3. Europski parlament, koji je uključen u oblikovanje politike zaštite okoliša putem postupka suodlučivanja i u kojem djeluje poseban Odbor za okoliš, javno zdravstvo i zaštitu potrošača te
4. Europska agencija za okoliš, zadužena za pružanje pouzdanih informacija nadležnim organima i javnosti o stanju zaštite okoliša.

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Ibidem

Europska agencija za kemikalije, sa sjedištem u Helsinkiju započela je radom paralelno sa stupanjem na snagu direktive EU-a o kemikalijama (REACH) u lipnju 2007. godine. Glavna zadaća ove agencije je registracija i raspolaganje podacima o ukupno 30 tisuća industrijskih kemikalija što bi trebalo pridonijeti zaštiti okoliša od kemijskog zagađenja.

3. UPRAVLJANJE ZAŠTITOM OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ljudska aktivnost neprestano crpi prirodne resurse za potrebe gospodarskoga razvoja te za osobne ugodnosti. U današnje je doba postalo jasno da se taj trend ne može nastaviti, pa se stoga ljudska djelatnost sve više okreće održivu razvoju, a on je moguć samo ako se vodi briga o svim sastavnicama okoliša. Zaštita i očuvanje sastavnica okoliša mora se provoditi istodobno, stalno i međusobno koordinirano. Ispred Republike Hrvatske stoji velik izazov očuvanja prirodnih vrijednosti okoliša uz istodobno smanjenje štetnih utjecaja.¹⁹

3.1. AGENCIJA ZA ZAŠTITU OKOLIŠA

Agencija za zaštitu okoliša je neovisna javna ustanova osnovana odlukom Vlade Republike Hrvatske čija je djelatnost propisana člankom 8. statuta AZO-a koji navodi da Agencija obavlja poslove prikupljanja i objedinjavanja prikupljenih podataka i informacija o okolišu, radi osiguravanja i praćenja provedbe politike zaštite okoliša i održivog razvitka.

Potreba za osnivanjem Agencije definirana je strateškim dokumentom u zaštiti okoliša - Strategijom zaštite okoliša Republike Hrvatske²⁰, koja ju pozicionira kao središnje stručno tijelo i mogućeg promotora održivoga razvoja. Također, osnivanje Agencija predviđa se Planom provedbe Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između RH i EU, te usklađivanjem nacionalnog pravnog i institucijskog okvira u području zaštite okoliša s pravnim okvirom Unije, kao i potrebom za dogradnjom infrastrukture nužne za efikasnu provedbu politike zaštite okoliša.²¹

Agencija bi kao ekspertno tijelo okupila i educirala vlastite stručnjake, a podjednako i povezala znanstvenu zajednicu Republike Hrvatske u potporni sustav koji bi trebao onima koji oblikuju politiku dati informacije o tome koji su učinci korištenih politika, što pretežito utječe na kvalitetu okoliša i kakvi su trendovi, a osobito o tome postoje li slabosti i pukotine u politici zaštite okoliša. To bi vodilo k ustanovljavanju i nametanju standarda

¹⁹ Program zaštite okoliša grada Siska, Zagreb, 2012., http://dokumenti.azo.hr/Dokumenti/Program_zastite_okolisa_grada_Siska__2013-2016.pdf, p.45.

²⁰ Nacionalna strategija zaštite okoliša, 25.01.2002., <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/308683.html>, (23.06.2014.)

²¹ O nama, <http://www.azo.hr/ONama01>(22.06.2014)

zaštite okoliša konsistentnih s nacionalnim ciljevima zaštite okoliša, čime bi Agencija postala glavni promotor održivog razvoja.²²

Djelatnost Agencije obuhvaća osobito:²³

- uspostavu, razvoj, vođenje i koordinaciju jedinstvenog informacijskog sustava zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj,
- prikupljanje i objedinjavanje podataka i /ili informacija o okolišu,
- vođenje odgovarajućih baza podataka o okolišu,
- praćenje i izvješćivanje o stanju okoliša,
- praćenje i izvještavanje o utjecaju okoliša na zdravlje,
- obavljanje stručno-savjetodavnih poslova pri određivanju sadržaja, metodologije i načina praćenja stanja okoliša i vođenja jedinstvenog informacijskog sustava zaštite okoliša,
- pripremu podataka za izradu dokumenata i izvješća u vezi sa zaštitom okoliša i održivim razvitkom,
- izradu stručnih podloga za izradu odnosno suradnju na izradi, dokumenata održivog razvitka i zaštite okoliša te izvješća koja se daju u vezi s provedbom tih dokumenata,
- izradu Izvješća o stanju okoliša iz članka 51. stavka 2. Zakona o zaštiti okoliša,
- izradu Nacionalne liste pokazatelja,
- suradnju s tijelima državne uprave, upravnim odjelima županije, upravnim odjelima Grada Zagreba, upravnim odjelima velikog grada, grada i općine, pravnim osobama s javnim ovlastima i drugim osobama, međunarodnim tijelima, institucijama i udrugama na izradi i realizaciji projekata i programa zaštite okoliša,
- provođenje odnosno sudjelovanje u provedbi međunarodnih ugovora i sporazuma iz područja zaštite okoliša kojih je Republika Hrvatska stranka, u dijelu koji se odnosi na izvješćivanje prema preuzetima obvezama,
- sudjelovanje u projektima i programima iz područja zaštite okoliša koji se provode na temelju međunarodnih ugovora, po ovlasti Ministarstva zaštite okoliša i prirode,
- osiguravanje uvjeta za pristup informacijama o okolišu, kojima raspolaže i koje nadzire.

²² Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske: Hrvatska 21. Stoljeće – Zaštita okoliša, Zagreb, 2001., p. 50.

²³ Djelatnost i zadaci, [http://www.azo.hr/DjelatnostIZadaci01\(22.06.2014\)](http://www.azo.hr/DjelatnostIZadaci01(22.06.2014))

Izvješće o stanju okoliša jedan je od temeljnih dokumenata zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj, kojim se daje ocjena ukupnog stanja okoliša države te procjenjuje učinkovitost primijenjenih mjera zaštite okoliša za promatrano razdoblje. Izvješće o stanju okoliša sadrži osobito: pregled ostvarivanja ciljeva Strategije i Plana, podatke o stanju okoliša u području za koje se izvješće podnosi, podatke o utjecaju pojedinih zahvata na okoliš, ocjenu stanja, ocjenu učinkovitosti provedenih mjera, podatke o praćenju stanja okoliša i institucionalnome sustavu upravljanja okolišem te korištenju financijskih sredstava za zaštitu okoliša, procjenu potrebe izrade novih ili izmjena i dopuna postojećih dokumenata te druge podatke od značenja za zaštitu okoliša. Izvješće o stanju okoliša koje se odnosi na državnu razinu izrađuje se temeljem Nacionalne liste pokazatelja i drugih podataka (NN 110/07).²⁴

Izvješće je pripremljeno prema metodologiji pritisak-stanje-odgovor, te je podijeljeno u tri skupine poglavlja:²⁵

- A. stanje okoliša, koje je raščlanjeno na četiri osnovne sastavnice: atmosferu, pedosferu, hidrosferu i biosferu. Unutar tih cjelina svaka od sastavnica obrađena je po obrascu stanje-pritisaci-odgovori društva na stanje i pritiske,
- B. opći pritisci na okoliš koji su podijeljeni na dvije skupine izabranih pokazatelja pritisaka: društveni (stanovništvo i domaćinstva) i gospodarski (energija, industrija, otpad, gospodarenje kemijskim proizvodima, promet, turizam i rekreacija, morsko i slatkovodno ribarstvo te akvakultura, neželjeni događaji s posljedicama po okoliš, te rat i okoliš). U ovom dijelu Izvješća prikazani su osnovni pritisci koje ljudske djelatnosti imaju na okoliš kao temeljno razvojno dobro Republike Hrvatske,
- C. posljednja skupina poglavlja jesu odgovori društva s poduzetim mjerama očuvanja okoliša koji prikazuju osnovne odgovore na pritiske i stanje okoliša kako ih je u proteklom razdoblju poduzimala Republika Hrvatska.

Sagledamo li opće stanje prirode i okoliša u Republici Hrvatskoj kroz Izvješće, ne možemo, zbog manjkavosti u prikupljanju informacija i sustavu pokazatelja stanja, ništa reći o tome kakve se promjene zbivaju u okolišu Republike Hrvatske, niti ga možemo

²⁴ Izvješće o stanju okoliša Republike Hrvatske, <http://www.azo.hr/Izvjesca29> (22.06.2014)

²⁵ Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske, op. cit., p. 3.

pouzdana usporediti sa stanjem u drugim europskim zemljama. O tome kakvo je stvarno stanje, postoje različita kvalitativna mišljenja, iako postoji koncenzus o tome da je ukupno stanje okoliša u Republici Hrvatskoj nešto bolje no stanje u industrijskim zemljama EU.²⁶

Osim izvješća o stanju okoliša također se primijenjuje postupak kojim se procjenjuju značajni utjecaji na okoliš, koji mogu nastati provedbom plana ili programa, pod nazivom Strateška procjena utjecaja na okoliš.

Strateškom procjenom stvara se osnova za promicanje održivog razvitka kroz objedinjavanje uvjeta za zaštitu okoliša u planove i programe pojedinog područja. Time se omogućava da se mjerodavne odluke o prihvaćanju plana i programa donose uz poznavanje mogućih značajnijih utjecaja koje bi plan i program svojom provedbom mogao imati na okoliš, a nositeljima zahvata pružaju se okviri djelovanja i daje se mogućnost uključivanja bitnih elemenata zaštite okoliša u donošenje odluka. Stratešku procjenu na državnoj razini provodi Ministarstvo, odnosno ministarstvo nadležno za područje za koje se plan ili program donosi. Na područnoj (regionalnoj) razini postupak razini provodi nadležno upravno tijelo u županiji odnosno u Gradu Zagrebu, u suradnji s nadležnim upravnim odjelom u županiji odnosno Gradu Zagrebu, ovisno o području za koji se plan ili program donosi.²⁷

Zakonom o zaštiti okoliša (Narodne novine, broj 80/13), Uredbom o strateškoj procjeni utjecaja plana i programa na okoliš (Narodne novine, broj 64/08) i Pravilnikom o povjerenstvu za stratešku procjenu (Narodne novine, broj 70/08) propisana je provedba postupka strateške procjene plana i programa na okoliš. Donošenjem navedenih propisa postupak je sustavno uređen i usklađen s odredbama Direktive 2001/42/EZ o procjeni učinaka pojedinih planova i programa na okoliš i Protokola o strateškoj procjeni UN konvencije o procjeni utjecaja na okoliš preko državnih granica (Espoo konvencija).²⁸

²⁶ Ibidem

²⁷ Strateška procjena utjecaja plana i programa na okoliš, <http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=8984> (25.07.2014.)

²⁸ Zakonska osnova, <http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=8985>, (29.07. 2014.)

3.2. KAKVOĆA ZRAKA

Onečišćen zrak utječe na kakvoću življenja i ljudi i cijelog ekosustava. Onečišćenja zrakom prenose se na velike udaljenosti, preko državnih granica, te je jasno da taj problem zahtijeva najveću razinu međunarodne suradnje. Republika Hrvatska svjesna je problema onečišćenja zraka. Nakon što je 2004. godine donesen novi Zakon o zaštiti zraka, do kraja 2008. u potpunosti je završen prijenos pravne stečevine Europske unije u hrvatsko zakonodavstvo u području upravljanja kakvoćom zraka.²⁹

Onečišćivač zraka je bilo koji plin ili čestica koji u dovoljno visokoj koncentraciji može biti opasan za život živa bića ili imovinu, a može poteći iz prirodnih ili antropogenih izvora ili iz oba izvora. Koncentracija atmosferskog onečišćenja uglavnom ovisi i o ukupnoj masi onečišćenja koja se emitira u atmosferu i o ukupnim atmosferskim uvjetima koji utječu na njihovu asimilaciju ili kretanje.³⁰ Glavni onečišćivači zraka su plinovi koji se razvijaju izgaranjem fosilnih goriva i automobili.

Kvaliteta zraka u Hrvatskoj organizirano se prati od 1964. godine. Danas gotovo u svim većim gradovima postoje mjerna mjesta, a svi se podaci sjedinjuju u posebnom izvještaju. Pri tome se područje smatra čistim ako se ne prekoračuju stroge granične vrijednosti onečišćenja (SGVZ). Područje se smatra onečišćenim ako se vrijednosti nalaze između strogih graničnih vrijednosti i graničnih vrijednosti onečišćenja (GVZ), a izuzetno onečišćenim smatra se područje kada su mjerenjem utvrđene vrijednosti veće od granične vrijednosti veće od granične vrijednosti onečišćenja. Smatra se kritičnim ako su izmjerene vrijednosti onečišćenja dvostruko veće od vrijednosti graničnih vrijednosti onečišćenja.³¹

Propisi iz područja zraka:³²

- Zakon o zaštiti zraka - Narodne novine 130/11, 47/14
- Program mjerenja kakvoće zraka u državnoj mreži za trajno praćenje kakvoće zraka - Narodne novine 43/02
- Uredba o kakvoći biogoriva - Narodne novine 141/05, 33/11

²⁹ Izvješće o stanju okoliša 2005-2008. http://dokumenti.azo.hr/Dokumenti/Izvjesce_o_stanju_okolisa_2005-2008.pdf, p. 188

³⁰ Črnjar, M: Ekonomika i politika zaštite okoliša, Rijeka, 2002. p.12.

³¹ Črnjar, M: Ekonomija i zaštita okoliša, Školska knjiga, Zagreb, 1997. p. 146.

³² Propisi, <http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=3708> (30.07.2014.)

- Program praćenja kakvoće tekućih naftnih goriva za 2008. godinu - Narodne novine 120/07
- Plan zaštite i poboljšanja kakvoće zraka u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2008. do 2011. godine - Narodne novine 61/08
- Uredba o provedbi fleksibilnih mehanizama Kyotskog protokola - Narodne novine 142/08
- Odluka o prihvaćanju Nacionalnog plana za provedbu Stockholmske konvencije o postojećim organskim onečišćujućim tvarima - Narodne novine 145/08
- Odluka o prihvaćanju Plana smanjivanja emisija sumporovog dioksida, dušikovih oksida i krutih čestica kod velikih uređaja za loženje i plinskih turbina na području Republike Hrvatske - Narodne novine 151/08
- Program praćenja kakvoće tekućih naftnih goriva za 2009. godinu - Narodne novine 5/09
- Plan raspodjele emisijskih kvota stakleničkih plinova u Republici Hrvatskoj - Narodne novine 76/09
- Program postupnog smanjivanja emisija za određene onečišćujuće tvari u Republici Hrvatskoj za razdoblje do kraja 2010. godine, s projekcijama emisija za razdoblje od 2010. do 2020. godine - Narodne novine 152/09
- Program praćenja kakvoće tekućih naftnih goriva za 2010. godinu - Narodne novine 13/10
- Odluka o prihvaćanju Petog nacionalnog izvješća Republike Hrvatske prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih naroda o promjeni klime - Narodne novine 24/10
- Program praćenja kakvoće tekućih naftnih goriva za 2011. Godinu - Narodne novine 144/10
- Program praćenja kakvoće tekućih naftnih goriva za 2012. Godinu - Narodne novine 139/11
- Odluka o određivanju godišnje količine tekućih naftnih goriva koja se smije stavljati u promet na domaćem tržištu, a ne udovoljava graničnim vrijednostima i drugim značajkama kakvoće tekućih naftnih goriva - Narodne novine 154/11
- Pravilnik o načinu besplatne dodjele emisijskih jedinica postrojenjima - Narodne novine 43/12
- Uredba o načinu trgovanja emisijskim jedinicama stakleničkih plinova - Narodne novine 69/12

- Uredba o praćenju emisija stakleničkih plinova, politike i mjera za njihovo smanjenje u Republici Hrvatskoj - Narodne novine 87/12
- Uredba o graničnim vrijednostima emisija onečišćujućih tvari u zrak iz nepokretnih izvora - Narodne novine 117/12, 90/14
- Uredba o razinama onečišćujućih tvari u zraku - Narodne novine 117/12
- Odluka o dražbovatelju za obavljanje poslova dražbe emisijskih jedinica i izboru dražbenog sustava - Narodne novine 124/12
- Pravilnik o praćenju emisija onečišćujućih tvari u zrak iz nepokretnih izvora - Narodne novine 129/12, 97/13
- Pravilnik o praćenju emisija stakleničkih plinova u Republici Hrvatskoj - Narodne novine 134/12
- Pravilnik o praćenju kvalitete zraka - Narodne novine 3/13
- Pravilnik o izobrazbi osoba koje obavljaju djelatnost prikupljanja, provjere propuštanja, ugradnje i održavanja ili servisiranja opreme i uređaja koji sadrže tvari koje oštećuju ozonski sloj ili fluorirane stakleničke plinove ili o njima ovise - Narodne novine 3/13
- Program praćenja kakvoće tekućih naftnih goriva za 2013. Godinu - Narodne novine 4/13
- Pravilnik o načinu korištenja Registra Europske unije - Narodne novine 4/13
- Uredba o dražbi emisijskih jedinica stakleničkih plinova - Narodne novine 19/13
- Pravilnik o uzajamnoj razmjeni informacija i izvješćivanju o kvaliteti zraka - Narodne novine 57/13
- Uredba o graničnim vrijednostima sadržaja hlapivih organskih spojeva u određenim bojama i lakovima koji se koriste u graditeljstvu i proizvodima za završnu obradu vozila - Narodne novine 69/13
- Pravilnik o praćenju, izvješćivanju i verifikaciji izvješća o emisijama stakleničkih plinova iz postrojenja i zrakoplova u razdoblju koje započinje 1. siječnja 2013. Godine - Narodne novine 77/13
- Odluka o donošenju Izvješća o stanju kakvoće zraka za područje Republike Hrvatske od 2008. do 2011. Godine - Narodne novine 95/13
- Uredba o emisijskim kvotama za određene onečišćujuće tvari u zraku u Republici Hrvatskoj - Narodne novine 108/13
- Uredba o kvaliteti tekućih naftnih goriva - Narodne novine 113/13, 76/14

- Odluka o donošenju Plana zaštite zraka, ozonskog sloja i ublažavanja klimatskih promjena u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2013. do 2017. Godine - Narodne novine 139/13
- Zakon o provedbi Uredbe (EZ) br. 850/2004 o postojanim organskim onečišćujućim tvarima - Narodne novine 148/13
- Uredba o određivanju zona i aglomeracija prema razinama onečišćenosti zraka na teritoriju Republike Hrvatske - Narodne novine 1/14
- Odluka o osnivanju Povjerenstva za međusektorsku koordinaciju za nacionalni sustav za praćenje emisija stakleničkih plinova - Narodne novine 6/14
- Program praćenja kvalitete tekućih naftnih goriva za 2014. godinu - Narodne novine 8/14
- Odluka o donošenju Šestog nacionalnog izvješća Republike Hrvatske prema Okvirnoj konvenciji Ujedinjenih naroda o promjeni klime - Narodne novine 18/14
- Uredba o utvrđivanju Popisa mjernih mjesta za praćenje koncentracija pojedinih onečišćujućih tvari u zraku i lokacija mjernih postaja u državnoj mreži za trajno praćenje kvalitete zraka - Narodne novine 22/14
- Uredba o tvarima koje oštećuju ozonski sloj i fluoriranim stakleničkim plinovima - Narodne novine 90/14
- Program mjerenja razine onečišćenosti zraka u državnoj mreži za trajno praćenje kvalitete zraka - Narodne novine 103/14
- Odluka o visini jedinične naknade na emisije stakleničkih plinova za operatere postrojenja isključenih iz sustava trgovanja emisijskim jedinicama za 2013. godinu - Narodne novine 105/14.

Zakon o zaštiti zraka (NN 130/11) je temeljni zakon kojim su definirane mjere, način organiziranja, provođenja i nadzora zaštite i poboljšanja kvalitete zraka kao općeg dobra koje ima osobitu zaštitu države. Zakon o zaštiti zraka je zakonska osnova za izradu Plana zaštite i poboljšanja kakvoće zraka u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2008. do 2011. godine (NN 61/08). Svrha Plana je definiranje i razrada ciljeva i mjera po sektorima utjecaja s prioritetima, rokovima i nositeljima provedbe mjera, s osnovnim ciljem zaštite i trajnog poboljšanja kvalitete zraka na području Republike Hrvatske, posebice na područjima gdje je kvaliteta zraka druge kategorije. Plan zaštite i poboljšanja kakvoće zraka u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2008. do 2011. godine je provedbeni

dokument Strategije zaštite zraka koja je sastavni dio Strategije zaštite okoliša. Ciljevi postavljeni Planom moraju biti specifični, mjerljivi i realno ostvarivi u zadanom razdoblju za koje se Plan donosi.³³

Analiza ključnih izvora emisija u Republici Hrvatskoj uključuje onečišćujuće tvari o kojima se izvještava prema LRTAP Konvenciji i pripadajućim protokolima: onečišćujuće tvari koje uzrokuju zakiseljavanje, eutrofikaciju i fotokemijsko onečišćenje (SO₂, NO_x, CO, NMHOS i NH₃), čestice (TSP, PM₁₀ i PM_{2,5}), teške metale (Pb, Cd i Hg) i postojeane organske onečišćujuće tvari: ukupni 4 PAU (benzo(a) piren, benzo(b) fluoranten, benzo(k) fluoranten, Indeno(1,2,3-cd) piren), PCDD/PCDF, HCB i PCB). Emisije pojedine onečišćujuće tvari su raspodijeljene u kategorije sukladno zahtijevanom formatu za izvještavanje (NFR).³⁴

U tablici 1. prikazani su izvori emisija pojedine onečišćujuće tvari u prometu u 2012. godini, njihov doprinos u ukupnoj emisiji promatrane onečišćujuće tvari te udio promjene emisije („-“ smanjenje i „+“ povećanje) od 1990. do 2012. godine. Iz tablice je vidljivo da se asfaltiranjem prometnica ispušta visoki postotak PM₁₀ i TSP. Najveće udjele u ukupnoj emisiji onečišćujućih tvari u 2012. godini ispuštaju osobna vozila, iako se udio ispuštanja NO_x, NMHOS, CO i Pb znatno smanjio u odnosu na 1990. godinu. U posljednjih 12 godina najveći porast ispuštanja bilježe onečišćujuće tvari PM_{2,5} i PM₁₀, dok se ispuštanje NMHOS, CO i Pb smanjilo. Najveći udio u ukupnoj emisiji ispuštanja onečišćujućih tvari u 2012. Godini ima Pb sa 86,1%, a najmanji CO sa 12,0%.

³³ Program zaštite okoliša grada Siska, op. cit., p. 45

³⁴ Izvješće o proračunu emisija onečišćujućih tvari u zrak na području Republike Hrvatske za 2012. godinu, www.azo.hr, (30.07.2014.)

Tablica 1. Izvori emisija onečišćujućih tvari u prometu, doprinos u ukupnoj emisiji 2012. te udio promjene emisije ("-" smanjenje i "+" povećanje) od 1990. do 2012.

Onečišćujuća tvar	NFR OZNAKA	Izvori u 2012. g.	Emisija u 2012.	Udio u ukupnoj emisiji u 2012.	Udio promjene od 1990. do 2012.
NO _x	1 A 3 b i	Cestovni promet: osobna vozila	11,26	19,1%	-38,2%
	1 A 3 b iii	Cestovni promet: teška teretna vozila	8,15	13,8%	43,0%
	1A 3 b ii	Cestovni promet: laka teretna vozila	3,10	5,2%	17,2%
		Ukupno	22,51	38,1%	22%
NMHOS	1 A 3 b i	Cestovni promet: osobna vozila	3,76	5,5%	-79,7%
	1 B 2 a v	Distribucija tekućih naftnih derivata	3,08	4,5%	27,3%
	1 B 2 b	Distribucija prirodnog plina	2,06	3,0%	-30,0%
		Ukupno	8,9	13,0%	-82,4%
PM _{2,5}	2 A 6	Asfaltiranje prometnica	0,35	3,6%	577,7%
	1 A 3 b i	Cestovni promet: osobna vozila	0,70	7,3%	400,6%
	1 A 3 b vi	Cestovni promet: trošenje guma i kočnica	0,27	2,9%	103,9%
		Ukupno	1,32	13,8%	1082,2%
PM ₁₀	2 A 6	Asfaltiranje prometnica	2,59	17,6%	577,7%
	1 A 3 b i	Cestovni promet: osobna vozila	0,70	4,8%	400,6%
	1 A 3 b vi	Cestovni promet: trošenje guma i kočnica	0,51	3,5%	101,8%
		Ukupno	3,8	25,9%	1080,1%
TSP	2 A 6	Asfaltiranje prometnica	12,09	46,2%	501,2%
	1 A 3 b i	Cestovni promet: osobna vozila	0,70	2,7%	400,6%
		Ukupno	12,79	48,9%	901,8%
CO	1 A 3 b i	Cestovni promet: osobna vozila	33,36	12,0%	-73,6%
		Ukupno	33,36	12,0%	-73,6%
Pb	1 A 3 b i	Cestovni promet: osobna vozila	12,48	67,2%	-96,1%
	1 A 3 b iv	Cestovni promet: mopedi i motocikli	3,51	18,9%	-0,3%
		Ukupno	15,99	86,1%	-93,0
Cr	1 A 3 b vi	Cestovni promet: trošenje guma i kočnica	0,26	25,7%	95,7%
		Ukupno	0,26	25,7%	95,7%
Cu	1 A 3 b vi	Cestovni promet: trošenje guma i kočnica	5,75	79,7%	93,1%
		Ukupno	5,75	79,7%	93,1%
Zn	1 A 3 b vi	Cestovni promet: trošenje guma i kočnica	2,18	20,7%	101,9%
	1 A 3 b i	Cestovni promet: osobna vozila	2,33	22,2%	86,1%
		Ukupno	4,51	42,9%	188,0%

Izvor: Pripremila studentica prema *Izvešće o proračunu emisija za 2012. godinu*, Izvešće o proračunu emisija onečišćujućih tvari u zrak na području Republike Hrvatske za 2012. godinu, ožujak 2014., Agencija za zaštitu okoliša, www.azo.hr, (22.07.2014.)

Sažetak planiranih poboljšanja.³⁵

- Izvijestiti potrošnju energije iz sektora 1.A.2 na disagregiranoj razini, umjesto da ih se sve izvještava u pod-sektoru 1.A.2.f.i Izgaranje u industriji i graditeljstvu: ostalo, a s ciljem povećanja transparentnosti. Ovo poboljšanje je planirano za sljedeći izvještaj te će biti učinjeno za niz od 2000. pa naovamo, obzirom da su podaci o aktivnostima na disagregiranoj razini dostupni samo od 2000. g.
- Dopuna izračuna emisija određenih onečišćujućih tvari (Hg i As) za 1.A.3.b Cestovni promet koji nisu proračunati, korištenjem tier 1 EMEP / EEA metodologije i preporučenih faktora prema EMISIA SA Izvješću: Opis novih elemenata u COPERT 4 v9.0. Poboljšanje se planira u jednom od sljedećih inventara.
- Primijeniti Tier 2 EMEP / EEA metodologiju, zbog poboljšanja inventara za pod-sektoru 1.A.1.b Rafinerije. Kako bi se taj napredak ostvario, potrebno je prikupiti podatke o aktivnosti i potrošnji pojedinih vrsta goriva od strane pojedinih tehnologija u rafinerijama (procesne peći, uređaji za loženje, bojleri, plinske turbine, plinske motore, kompresije motora paljenja). Poboljšanje se planira u jednom od sljedećih inventara.
- Dopuna proračuna emisija za onečišćujuće tvari koje nedostaju u pod-sektorske 1.A.1.a Proizvodnja električne energije i topline, točnije za SNAP 010200 Toplane (difuzne emisije) za sljedeća goriva: prirodni plin, izvedeni plinovi (npr. gradski plin), teško loživo ulje i druga tekuća goriva (kao što su plinska ulja) prema EMEP / EEA Priručniku i predloženim Tier 1 faktorima emisije. Poboljšanje se planira u jednom od sljedećih inventara.
- Daljnja istraga treba biti učinjeno kako bi se poboljšao izračun emisija NMHOS iz 3.B.1 Odmašćivanje.
- Za pod-sektor 3.B.2 Kemijsko čišćenje, poboljšanje se planira za sljedeći izvještaj koji će uključivati usklađivanje faktora emisije NMHOS s preporučenim temeljeno na broju stanovnika prema EMEP / EEA Priručniku i uzimajući u obzir da količina tretiranog tekstila kao podatak o aktivnosti, nije dostupan u Republici Hrvatskoj.
- Plan je uskladi faktore emisije koji se trenutno koriste za aktivnosti u sektoru 3.C za SNAP kodove: 060302 Prerada polivinilklorid, 060303 prerada poliuretana i prerada polistirenske pjene, 060305 prerada gume, 060306 proizvodnja

³⁵ Izvješće o proračunu emisija za 2012. godinu, Zagreb, ožujak 2014, <http://www.azo.hr/EmisijaOneciscujucihTvari>, (01.08.2014.), p. 240-242.

farmaceutskih proizvoda, 060307 proizvodnja boja, 060308 proizvodnje grafičkih boja i crnila (tinte), 060309 proizvodnja ljepila s predloženim Tier 2 prema EMEP / EEA Priručniku. To poboljšanje će se prolongirati za jednu od sljedećih izvješća.

- Poboljšati inventar za pod-sektor 3.D.2 i primijeniti Tier 2 pristup na način da se stratificiraju i podaci o aktivnostima i faktori emisije u skladu s različitim proizvodima kućanstvu kao što je predloženo u EMEP / EEA Priručniku. To poboljšanje će se prolongirati za jedno od sljedećih izvješća.
- Dopuniti inventar s izračunom emisija NMHOS za pod-sektor 4.B prema Tier 1 EMEP / EEA metodologiji.
- Daljnji napori trebaju biti usmjereni prema prikupljanju podataka potrebnih za proračun emisija NH₃ za ključne kategorije u pod-sektoru 4.B s Tier 2 EMEP / EEA metodologijom. To zahtijeva suradnju sa stručnjacima iz područja poljoprivrede, područje Stočarstvo i napora će biti učinjeno kako bi se osigurala financijska sredstva od strane države za poboljšanje metodologije za ovaj pod-sektor.
- Planirano poboljšanje je uložiti napore u prikupljanje podataka potrebnih za Tier 2 proračun emisije NH₃ i za Tier 1 proračun emisija PM₁₀ i PM_{2,5} za aktivnosti u 4.D, uz dopunu inventara sa proračun emisija NMHOS koja sada nedostaje.
- Plan je harmonizirati do sada korištene faktore emisije za sektor 6.C.d Kremiranje s novo preporučenima u EMEP/EEA Priručniku 2013.
- Plan je prikupiti potrebne podatke za proračun emisija iz aktivnosti: proizvodnja komposta i širenje muljeva. Kako bi se plan ostvario, uložiti će se napori za prikupljanje podataka o količinama proizvedenog organskog otpada iz domaćinstava namijenjenog za proizvodnju komposta i mulja i frakcije koje se suši širenjem mulja, ako je moguće za jedan od sljedećih izvješća.

3.3. KAKVOĆA VODE I MORA

Voda je kao temeljni prirodni resurs osnova i pretpostavka za održanje svih ekosustava na Zemlji. Osim toga, voda je i razvojni resurs i važan faktor gospodarskog razvoja. Promjene u okolišu uzrokovane prirodnim pojavama i utjecajem ljudskih aktivnosti ugrožavaju kakvoću voda. Zalihe pitke vode smanjuju se porastom životnog standarda, promjenama životnih navika, povećanjem industrijske i poljoprivredne proizvodnje, pa opskrba i

očuvanje kakvoće vode za piće postaju glavni problem i izazov održivog razvoja. Iako se Hrvatska ubraja u skupinu zemalja bogatih vodom, važno je osigurati racionalno i održivo gospodarenje vodom i vodnim resursima kako bismo ih sačuvali za iduće generacije.³⁶

Ljudske aktivnosti dovode do kontinuiranog onečišćenja mora i obalnog prostora, čime se ugrožavaju morski ekosustavi i narušava gospodarska vrijednost obalnog područja. Među glavne izvore onečišćenja mora ubrajaju se gospodarske aktivnosti poput pomorskog prometa, brodogradilišta, ribolova, te naftna industrija, termoelektrane, cementare, prehrambena industrija i sl..

Radi gospodarske uporabe mora i zaštite zdravlja ljudi, te očuvanja biološke raznolikosti važno je pratiti stanje kakvoće mora i morskog okoliša. Očuvanje prirodnih bogatstava i vrijednosti morskog ekosustava i obalnog prostora te uravnoteženi razvoj gospodarskih djelatnosti temelj su za stratešku orijentaciju Republike Hrvatske u cilju održivog gospodarenja Jadranskim morem, otocima i priobaljem.³⁷

U razdoblju od 2004. do kraja 2008. godine zbog intenzivnog usklađivanja s vodnim zakonodavstvom Europske unije donesena je Strategija upravljanja vodama. Tijekom 2008. godine donesena je Uredba o opasnim tvarima u vodama te Izmjene i dopune Uredbe o klasifikaciji voda, koje određuju način praćenja i ocjene kakvoće površinskih voda, a kakvoća podzemnih voda više nije sastavni dio tih odredbi.³⁸

Nacionalni propisi vezani uz zaštitu mora jesu:³⁹

- Pomorski zakonik (NN 181/04, 76/07, 146/08, 61/11 i 56/13)
- Zakon o pomorskom dobru i morskim lukama (NN 158/03, 100/04, 141/06, 98/09 i 38/09)
- Zakon o postupnom isključenju iz plovidbe tankera bez dvostruke oplata (NN 48/04 i 51/13-zakon o prestanku važenja)
- Zakon o prijevozu opasnih tvari (NN 79/07)

³⁶ Izvješće o stanju okoliša 2005 – 2008., op. cit., p. 216

³⁷ Nacionalno izvješće o godišnjoj i konačnoj ocjeni kakvoće mora na plažama hrvatskog Jadrana u 2013. godini, http://www.mzoip.hr/doc/More/Izvjescje_more_2013.pdf, (01.08.2014) p. 2

³⁸ Izvješće o stanju okoliša 2005 - 2008., op.cit, p. 242.

³⁹ Propisi vezani uz zaštitu mora,

http://www.mppi.hr/UserDocsImages/Nacionalni%20propisi%20vezani%20uz%20zastiti%20mora%204-3_14.pdf, (01.08.2014.)

- Uredba o uvjetima koje moraju udovoljavati luke (NN 110/04)
- Pravilnik o uvjetima i načinu održavanja reda u lukama i na ostalim dijelovima unutarnjih morskih voda i teritorijalnog mora Republike Hrvatske (NN 90/05, 10/08, 155/08, 127/10 i 80/12)
- Pravilnik o zaštiti morskog okoliša u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu Republike Hrvatske (NN 47/08)
- Pravilnik o upravljanju i nadzoru vodenog balasta (NN 128/12)
- Pravilnik o rukovanju opasnim tvarima, uvjetima i načinu obavljanja prijevoza u pomorskom prometu, ukrcavanja i iskrcavanja opasnih tvari, rasutog i ostalog tereta u lukama, te načinu sprječavanja širenja isteklih ulja u lukama (NN 51/05, 127/10, 34/13 i 88/13)
- Pravilnik o načinu obavljanja prijevoza opasnih tvari u pomorskom prometu (NN 79/96, 76/02, 51/05, 127/10, 34/13 i 88/13)
- Pravilnik o mjestima zakloništa (NN 3/08)
- Pravilnik o zaštiti morskog okoliša u zaštićenom ekološko-ribolovnom pojasu Republike Hrvatske (NN 47/08)
- Pravilnik o uvjetima za izdavanje odobrenja za polaganje cjevovoda i održavanje podmorskih kabela i cjevovoda u epikontinentalnom pojasu Republike Hrvatske (NN 126/07)
- Plan intervencija kod iznenadnih onečišćenja mora (NN 92/08)
- Sporazum o utvrđivanju crte razgraničenja kopnenih voda i voda mora (NN 104/00)
- Odluka Hrvatskog sabora o proširenju jurisdikcije Republike Hrvatske na Jadranskom moru (NN 57/03, 77/04, 138/06 i 31/08).

Temeljni propis u području voda je Zakon o vodama (NN 153/09, 130/11), kojim se uređuju pravni status voda, vodnoga dobra i vodnih građevina, upravljanje kakvoćom i količinom voda, zaštita od štetnog djelovanja voda, detaljna melioracijska odvodnja i navodnjavanje, djelatnosti javne vodoopskrbe i javne odvodnje, posebne djelatnosti za potrebe upravljanja vodama, institucionalni ustroj obavljanja tih djelatnosti i druga pitanja vezana za vode i vodno dobro. Zakon o vodama temelji se na osnovnom načelu da su vode

opće dobro koje zbog svojih prirodnih svojstava ne mogu biti u ničijem vlasništvu i imaju osobitu zaštitu države.⁴⁰

Uredbom o kakvoći mora za kupanje propisuju se standardi kakvoće mora za kupanje na morskoj plaži kojima se određuju granične vrijednosti mikrobioloških pokazatelja i druge značajke mora. U cilju postizanja propisanih standarda utvrđene su mjere upravljanja morem za kupanje. Mjere upravljanja morem za kupanje podrazumijevaju uspostavljanje vremenskog rasporeda (kalendara praćenja), praćenje, ocjenjivanje kakvoće mora za kupanje, određivanje i procjena uzroka onečišćenja, sprječavanje izloženosti kupaca onečišćenju, smanjenje rizika od onečišćenja, razvrstavanje mora za kupanje i uspostavljanje i održavanje profila mora za kupanje. Uredbom su utvrđene mjere upravljanja morem za kupanje, za čije je provođenje nadležna županija, a provođenje koordinira Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva.⁴¹

Tablica 2. prikazuje standarde za ocjenu kakvoće mora koji se utvrđuju na kraju sezone kupanja. Praćenjem kakvoće mora određuje se pojedinačna, godišnja i konačna ocjena, prema graničnim vrijednostima mikrobioloških pokazatelja, a to su crijevni Enterokoki i *Escherichia coli*.

Tablica 2. Standardi za ocjenu kakvoće mora na kraju sezone kupanja

Pokazatelj	Izvrсна	Dobra	Zadovoljavajuća	Nezadovoljavajuća
Crijevni enterokoki (bik/100 ml)	≤100	≤200	≤185	>185
<i>Escherichia coli</i> (bik/100 ml)	≤150	≤300	≤300	>300

Izvor: Pripremila studentica prema *Provedba programa praćenja stanja kakvoće mora*, Nacionalno izvješće o godišnjoj i konačnoj ocjeni kakvoće mora na plažama Hrvatskog Jadrana u 2013. godini, prosinac 2013., Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, www.mzoip.hr, (13.06.2014.)

Europska agencija za okoliš (EEA) objavila je Europsko izvješće o kakvoći voda za kupanje u 2012. godini, koje uz informacije o kakvoći voda za kupanje, pruža i podatke o plažama na kojima se i u 2013. godini može očekivati dobra kakvoća vode i mora za

⁴⁰ Program zaštite okoliša grada Siska, op.cit., p. 53.

⁴¹ Nacionalno izvješće o godišnjoj i konačnoj ocjeni kakvoće mora na plažama hrvatskog Jadrana u 2013. godini, op.cit., p. 5.

kupanje. Hrvatska se nalazi u grupi od osam zemalja koje su dostigle razinu usklađenosti kakvoće vode za kupanje sa zahtjevom “izvrstan“ i nalaze se iznad europskoga prosjeka (78,3%).⁴²

Iz Tablice 3. vidljive su godišnje ocjene 913 točaka ispitivanja uz postotnu razdiobu po ocjenama u sezoni 2013.. Podaci dobiveni u slučajevima kratkotrajnog i iznenadnog onečišćenja nisu se pribrajali skupovima podataka za ocjenu, sukladno odredbama Uredbe. Po prestanku kratkotrajnog onečišćenja ovlaštenici su obavljali dodatna uzorkovanja u roku od sedam dana, radi provjere prestanka kratkotrajnog onečišćenja, a dobiveni podaci pribrajani su setovima podataka za ocjenjivanje.

Tablica 3. Godišnje ocjene točaka ispitivanja uz postotnu razdiobu po ocjenama na plažama hrvatskog Jadrana za 2013. godinu

Županija	Br. točaka ispitivanja	Godišnje ocjene							
		Izvrstna	%	Dobra	%	Zadovoljavajuća	%	Nezadovoljavajuća	%
DUBROVAČKO - NERETVANSKA ŽUPANIJA	109	97	88.99%	6	5.50%	2	1.83%	4	3.67%
SPLITSKO - DALMATINSKA ŽUPANIJA	144	128	88.89%	9	6.25%	4	2.78%	3	2.08%
ŠIBENSKO - KNINSKA ŽUPANIJA	93	90	96.77%	1	1.08%	2	2.15%	0	0.00%
ZADARSKA ŽUPANIJA	87	86	98.85%	0	0.00%	1	1.15%	0	0.00%
LIČKO - SENJSKA ŽUPANIJA	40	40	100.00%	0	0.00%	0	0.00%	0	0.00%
PRIMORSKO - GORANSKA ŽUPANIJA	237	224	94.51%	7	2.95%	3	1.27%	3	1.27%
ISTARSKA ŽUPANIJA	203	201	99.01%	1	0.49%	0	0.00%	1	0.49%
UKUPNO	913	866	94.85%	24	2.63%	12	1.31%	11	1.20%

⁴²Hrvatske vode za kupanje ponovno ocijenjene kao izvrsne, <http://www.azo.hr/HrvatskeVodeZa,> (01.08.2014.)

Izvor: Pripremila studentica prema *Godišnje ocjene – rezultati ispitivanja u sezoni 2013.*, Nacionalno izvješće o godišnjoj i konačnoj ocjeni kakvoće mora na plažama Hrvatskog Jadrana u 2013. godini, prosinac 2013., Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, www.mzoip.hr, (13.06.2014.)

Ukupno je uzeto 9216 uzoraka, od čega je 8843 uzoraka ocjenjeno ocjenom izvrsno, 219 uzorka ocjenom dobro, 125 uzorka ocjenom zadovoljavajuće i 29 uzoraka ocjenom nezadovoljavajuće – Tablica 4.

Tablica 4. Broj pojedinačno ocjenjenih uzoraka u 2013. Godini

Županija	Broj ocjena				Ukupno
	Izvrсна	Dobra	Zadovoljavajuća	Nezadovoljavajuća	
DUBROVAČKO - NERETVANSKA ŽUPANIJA	1023	46	24	6	1102
SPLITSKO - DALMATINSKA ŽUPANIJA	1336	70	34	0	1440
ŠIBENSKO - KNINSKA ŽUPANIJA	902	24	4	0	930
ZADARSKA ŽUPANIJA	865	9	5	0	879
LIČKO - SENJSKA ŽUPANIJA	400	0	0	0	400
PRIMORSKO - GORANSKA ŽUPANIJA	2318	49	44	22	2433
ISTARSKA ŽUPANIJA	1996	21	14	1	2032
Ukupno:	8843	219	125	29	9216

Izvor: Pripremila studentica prema *Godišnje ocjene – rezultati ispitivanja u sezoni 2013.*, Nacionalno izvješće o godišnjoj i konačnoj ocjeni kakvoće mora na plažama Hrvatskog Jadrana u 2013. godini, prosinac 2013., Ministarstvo zaštite okoliša i prirode, www.mzoip.hr, (13.06.2014.)

Razmatrajući plaže u kontekstu njihova korištenja Uredba o postupku davanja koncesije na pomorskom dobru (NN 23/04, 101/04, 39/06, 63/08, 125/10 i 83/12) definira plaže kao:⁴³

- uređene javne plaže - plaže koje služe većem broju turističkih objekata i građana
- uređene posebne plaže - plaže koje čine tehničko-tehnološku cjelinu jednog smještajnog objekta u smislu Zakona o ugostiteljskoj djelatnosti

⁴³ Kovačić M.: Upravljanje plažama u Hrvatskoj, <http://www.pomorskodobro.com/fokus-kovacic-srpanj.html>, (06.09.2014.)

- prirodne plaže - plaže na kojima nisu izvršeni zahvati u prostoru u smislu propisa kojima se uređuje prostorno uređenje i građenje i koje se ne smiju ograđivati s kopnene strane.

Uređene javne i uređene posebne plaže kada su predmetom koncesije mogu biti u statusu slobodnog pristupa, odnosno plaža se može ograditi ali ne i naplaćivati, ili plaža može biti ograđena i naplatna. Upravljanje plažama u Hrvatskoj može se promatrati s aspekta zaštite mora, dakle ekološkog aspekta i aspekta nadležnosti koja je sukladno Zakonu o pomorskom dobru i morskim lukama (NN 158/03, 100/04, 141/06, 38/09) te Zakonu o koncesijama (NN 143/12) dana regionalnoj samoupravi (županije), te lokalnoj upravi (gradovi / općine).⁴⁴

Upravljanje plažama država je temeljem zakona povjerila jedinicama regionalne i lokalne samouprave te dala mogućnost primjene instituta koncesija ili koncesijskih odobrenja. Na taj način upravljanje plažama ima funkciju zadržavanja ili poboljšavanja plaže kao rekreativnog resursa, kao instrumenta zaštite obale, te veoma važnu funkciju gospodarenja plažama. U tom kontekstu, dobro upravljanje plažama kao kontinuirani proces mora osigurati zaštitu plažnog resursa, te održavanje plaže unutar raspoloživih financijskih sredstava. Sustav koncesija u upravljanju ima razvojnu i zaštitnu ulogu za lokalnu zajednicu, regiju i državu u cjelini. Na lokalnoj razini upravljanje se provodi temeljem planova upravljanja pomorskim dobrom koje donose gradovi/općine, na način da se daju koncesijska odobrenja ili se upravlja putem komunalnih trgovačkih društava. Posljednjih godina vidljiva je težnja i spremnost lokalne uprave da preuzme nadležnost u upravljanju plažama kroz institut koncesija na svom administrativnom području, a posebno je to zaživjelo u Istarskoj županiji. Na taj način lokalna uprava dobila je dodatni motiv da sukladno postojećim prostornim planovima neposredno upravlja razvojem plažnih resursa.⁴⁵

Za Republiku Hrvatsku kao pomorsku zemlju morske luke imaju važan gospodarski značaj. U more i na morsku obalu zabranjeno je odlagati otpad i tvari koje mogu onečistiti more i kopno. U skladu s tim, brodovi svoja spremišta za otpad i otpadne vode smiju prazniti samo u luci ili izvan nje gdje postoje prihvatni uređaji.⁴⁶

⁴⁴ Ibidem

⁴⁵ Ibidem

⁴⁶ Izvješće o stanju okoliša 2008 – 2008, op.cit., p. 261.

Projekt pod nazivom LNG terminal (izgradnja prihvatnog terminala za ukapljeni prirodni plin na otoku Krku) uvršten je na listu strateških investicijskih projekata od važnosti za Republiku Hrvatsku.

Prema Studiji o utjecaju zahvata na okoliš izgradnjom LNG terminala na Krku doći će do nekoliko negativnih utjecaja kao što su:⁴⁷

- trajni gubitak staništa površine oko 12.250 m² prouzročen izgradnjom pristana za brodove i produblivanjem morskog dna u području pličine ispred pristana,
- uznemiravanje i ometanje područja kretanja morskih sisavaca i gmazova do kojeg će doći povećanjem razine podvodne buke i gubitka morskih staništa (uzrokovano bageriranjem),
- zasjenjenje morskog dna uzrokovano boravkom brodova na području pristana, te će se na tom području razviti organizmi koji su prilagođeni stanišnim uvjetima s manjom količinom svjetla.

LNG terminal na otoku Krku je od strane Ministarstva zaštite okoliša i prirode ocijenjen prihvatljivim, uz strogo pridržavanje propisanih mjera zaštite okoliša. U ocjeni prihvatljivosti zahvata za ekološku mrežu ocijenjeno je da zahvat neće imati značajan negativan utjecaj na ciljeve očuvanja i cjelovitost ekološke mreže.

Sukladno knjizi Hrvatska u 21. stoljeću nužno se za zaštitu mora mora:⁴⁸

- A. Provoditi cjelovito upravljanje obalnim područjem,
- B. Odgovorno gospodariti ribama i drugim morskim organizmima,
- C. Osigurati održivu marikulturu – trajno praćenje stanja u području uzgoja i tova,
- D. Osnivati posebno zaštićena područja mora i organizirati upravljanje radi očuvanja i prirodne obnove životnih zajednica, ribljih zaliha i bioloških raznolikosti,
- E. Proglasiti isključivi gospodarski pojas,
- F. Sustavno pratiti stanje ekološkog sustava mora i pravovremeno onemogućiti ugrožavanje ekološki i gospodarski najvrednijih životnih zajednica (livade morskih cvjetnica, staništa s endemima, mrjestilišta, rastilišta i hranilišta gospodarski

⁴⁷ Studija utjecaja na okoliš uvoznog terminala za ukapljeni prirodni plin na otoku Krku, http://puo.mzoip.hr/UserDocsImages/Studija_14_01_2014_1.pdf, (07.09.2014.)

⁴⁸ Hrvatska 21. Stoljeće – zaštita okoliša, op.cit., p. 21.

najznačajnijih vrsta) te provoditi potrebne mjere za njihovu zaštitu i odgovorno iskorištavanje,

- G. Ispunjavati obveze iz međunarodnih ugovara o smanjenju unosa otpadnih tvari u more (stroga kontrola svih emisija iz priobalnih naselja, industrijskih i energetske postrojenja te prilikom transporta nafte i kemikalija).

3.4. PROMET

Promet ima bitnu ulogu u svim segmentima društva i pridonosi njegovu razvoju. Sve se više intenzivira zbog povećanja ljudske populacije, rasta životnog standarda te razvoja globalne trgovine. U današnje vrijeme promet osigurava brže i jednostavnije povezivanje ljudi i obrazovanje, pristup poslovnim mogućnostima, razmjenu roba i usluga, a važan je segment gospodarskih grana, primjerice turizma. Sve brži i efikasniji promet ljudi i roba zahtjeva tehnološki razvoj prometnih sredstava i povećanje njihova broja te gradnju dodatne prometne infrastrukture. Time promet izravno opterećuje okoliš zbog sve većeg ispuštanja štetnih tvari u okoliš (emisije u zrak i vode) te posredno i zbog povećanja potrošnje goriva, odnosno energije povećanim iscrpljivanjem prirodnih resursa. Promet je odgovoran za veliki dio gradskog onečišćenja zraka, vode, kao i za onečišćenje bukom.⁴⁹

Promet je definiran brojnim zakonima, pravilnicima i odlukama, ovdje će se spomenuti one kojima se regulira odnos prometa i zaštite okoliša. Za cestovni promet najvažniji su Zakon o sigurnosti prometa na cestama (NN 67/08, 74/11) i Zakon o prijevozu u cestovnom prometu (NN 178/04, 48/05, 151/05, 111/06, 63/08, 124/09, 91/10 i 112/10) s provedbenim propisima. Ti propisi definiraju da su državna tijela i tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, pravne i fizičke osobe te sudionici u prometu dužni voditi računa o optimalnoj sigurnosti, razvijati solidarnost, humane i etičke odnose među sudionicima u prometu na cestama, štiti zdravlje i život drugih osoba i brinuti se o zaštiti životnog okoliša, te je strogo zabranjeno ostavljati na cesti i cestovnom zemljištu oštećena, dotrajala ili neregistrirana vozila i ostavljati, bacati otpad ili predmete i tvari koje mogu ometati ili ugroziti sigurnost prometa ili onečistiti ili ugroziti okoliš. Uredba o jediničnim naknadama, korektivnim koeficijentima i pobližim kriterijima i mjerilima za utvrđivanje posebne naknade za okoliš na vozila na motorni pogon (NN 02/04) i Pravilnik o načinu i rokovima

⁴⁹ Izvješće o stanju okoliša 2005 – 2008., op. cit., p. 130.

obračunavanja i plaćanja posebne naknade za okoliš na vozila na motorni pogon (NN 20/04) naknadama potiču vozače na kupnju sigurnijih i okolišno prihvatljivijih vozila.⁵⁰

Željeznički promet reguliran je Zakonom o željeznici (NN 123/03, 194/03, 30/04, 79/07, 75/09) i Zakonom o sigurnosti u željezničkom prometu (NN 40/07, 61/11). U tim se zakonima obvezuju nositelji koncesije o načinu brige za zaštitu okoliša potpisivanjem Ugovora o pristupu na željezničku infrastrukturu i upravljanje željezničkom infrastrukturom u izvanrednim okolnostima što uključuje događaje osobite ugroženosti okoliša.⁵¹

Prioriteti i mjere zaštite okoliša definirani Nacionalnom strategijom zaštite okoliša i Nacionalnim planom djelovanja na okoliš vezani uz promet djelomično su praćeni i provedeni te ciljevi nisu u potpunosti ostvareni.

Prioriteti zaštite okoliša:⁵²

- A. uspostava cjelovitog sustava upravljanja prometnom infrastrukturom i vozilima,
- B. optimiranje prometnih tijekova,
- C. svaka moguća potpora javnom prometu,
- D. izgradnja prometnica sukladno s europskim standardima,
- E. unapređenje u kvaliteti goriva (smanjivanje emisija SO₂, olova itd.),
- F. obnova i modernizacija željeznice,
- G. smanjenje uporabe goriva u prometu boljim održavanjem vozila, preusmjerenjem teretnog prometa na željeznički i vodni,
- H. ugradnja nadzorne i kontrolne opreme za smanjenje emisije.

Posljednjih nekoliko godina je došlo do snažnog porasta prometa uz bitne, ali negativne promjene u njegovoj strukturi: cestovni promet se povećao, željeznički i javni gradski promet se smanjio. Između 1990. i 1995. godine vozni se park smanjio za oko 35%, a od 1995. godine ponovno se naglo povećava broj osobnih vozila na cesti.

⁵⁰Program zaštite okoliša grada Siska, op. cit., p. 39.

⁵¹Ibidem

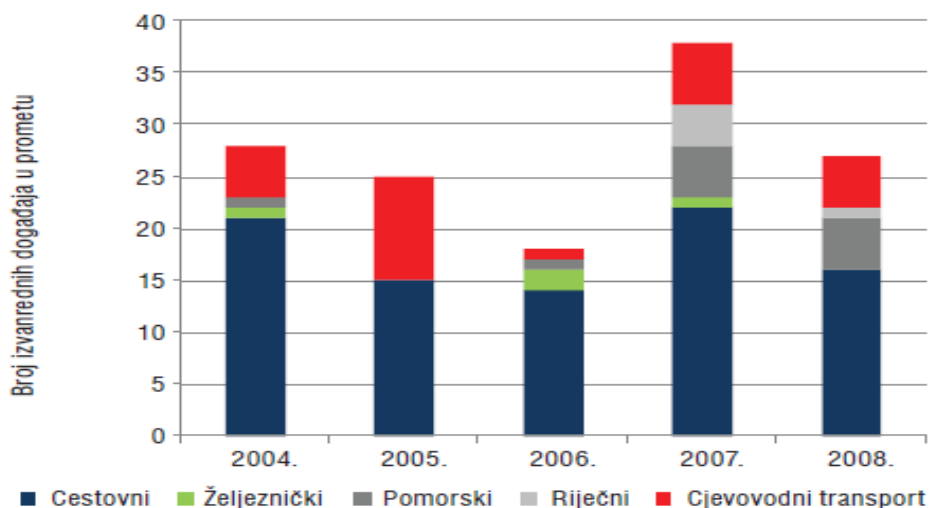
⁵²Hrvatska u 21. Stoljeću – Zaštita okoliša, p. 33-34.

Među najvećim prijetnjama okolišu je prijevoz i transport opasnih tvari, jer samim ispuštanjem takvog tereta može se prouzročiti onečišćenje svih sastavnica okoliša – zraka, vode i tla, te istim ugroziti zdravlje i život ljudi i narušiti ravnotežu ekosustava.

U 2008. godini Državna uprava za zaštitu i spašavanje preko Centra 112 primila je 184 osnovane dojave o izvanrednim događajima vezanim uz onečišćenje okoliša, od kojih je 35 bilo izravno povezano s prometom. U odnosu na prethodnu godinu, broj izvanrednih događaja u prometu smanjen je za 7,9%. U najvećem broju slučajeva događaji su vezani uz onečišćenje tla zbog izlivanja goriva na kolnik i u okolno tlo prilikom prometnih nezgoda. Pregledom lokacija onečišćenog mora i kopnenih voda utvrđeno je da je najčešće bilo riječ o masnim mrljama na vodenoj površini zbog ispuštanja najčešće nepoznatog onečišćivača ili zbog havarije brodova. Pregled lokacija dojave vrši Inspekcija zaštite okoliša.⁵³

U grafikonu 1. vidljiv je broj izvanrednih događaja u prometu prema vrsti prijevoza/transporta (cestovni, željeznički, pomorski, riječni i cjevovodni transport). Najveći udio zabilježenih izvanrednih događaja ima u cestovnom prometu, a zbog smanjenja korištenja željezničkog prometa najmanje je izvanrednih događaja u željezničkom prometu.

Grafikon 1. Broj izvanrednih događaja u prometu prema vrsti prijevoza/transporta

Izvor: *Sektorska opterećenja- Promet*, Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2005. – 2008., Agencija za zaštitu okoliša, www.azo.hr (15. 06. 2014.)

⁵³ Izvješće o stanju okoliša u Republici Hrvatskoj za razdoblje 2005. – 2008., www.azo.hr (15. 06. 2014.)

4. FINANCIRANJE ZAŠTITE OKOLIŠA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Politika zaštite okoliša je dugoročna djelatnost koja zahtijeva velika financijska sredstva. Ona može biti uspješna samo ako se osiguraju dostatni, stalni i stabilni izvori financiranja te politike, tj. njezinih ciljeva i mjera za zaštitu i unaprjeđenje okoliša.⁵⁴

Ukupni izdaci za zaštitu okoliša troše se za:⁵⁵

1. Sprječavanje, zaštitu i naknadu šteta zbog onečišćenja
2. Kontrolu i praćenje onečišćenja
3. Provedbu mjera politike zaštite okoliša
4. Upravljanje okolišem.

Financiranje zaštite okoliša može se osigurati iz:

1. Proračunskih sredstava države i jedinica samouprave
2. Općih ili posebnih fondova za zaštitu okoliša
3. Sredstvima gospodarstva
4. Kombiniranih izvora.

Sustav zaštite okoliša, a prije svega sustav financiranja zaštite okoliša, u Hrvatskoj je prema ocjenama stručne i znanstvene javnosti prilično neprimjeren. Prema Zakonu o zaštiti okoliša (NN 110/07, članak 174.) sredstva za financiranje zaštite okoliša osiguravaju se iz državnog proračuna, proračuna lokalnih jedinica samouprave i jedinica područne samouprave, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost, te iz drugih izvora prema odredbama navedenog zakona. Postoji mogućnost pribavljanja sredstava iz privatnih izvora preko sustava koncesija i javno privatnog partnerstva. Također postoji zakonska mogućnost financiranja zaštite okoliša iz donacija, kredita, sredstava međunarodne pomoći, sredstava stranih ulaganja te sredstvima iz fondova Europske unije, Ujedinjenih naroda ili drugih međunarodnih organizacija. Analizom dosadašnjeg sustava financiranja zaštite okoliša i ostalih varijabli vezanih za financijski aspekt zaštite okoliša lako se može uočiti da su sredstva iz državnog proračuna i proračuna lokalnih jedinica samouprave nedostatna za financiranje potreba, prilično nesustavno se usmjeruju na pojedine projekte i

⁵⁴ Črnjar, M: Ekonomija i zaštita okoliša, op. cit., p. 254.

⁵⁵ Črnjar M: Ekonomika i politika zaštite okoliša, op. cit, p.257.

regionalna područja, a uključivanje privatnog kapitala u sustav financiranja zaštite okoliša je nestimulativan i stoga gotovo neznačajan.⁵⁶

Polazeći od stanja okoliša u Republici Hrvatskoj i utvrđenih ciljeva te preuzetih međunarodnih obveza, Ministarstvo je kao prioritetna područja za dodjelu financijskih potpora izdvojilo:⁵⁷

- projekte koji pridonose provedbi propisa zaštite okoliša i prostora, imajući u vidu domaće zakonodavstvo i prilagodbu pravnoj stečevini EU;
- projekte za podizanje svijesti o potrebi zaštite okoliša i prostora;
- projekte odgoja i obrazovanja za okoliš i održivi razvoj;
- projekte koji se odnose na edukaciju u području gospodarenja otpadom, sprečavanja bespravne gradnje i očuvanja obalnog prostora, otoka i drugih posebno vrijednih prostora;
- projekte edukacije lokalnog stanovništva s ciljem prevladavanja NIMBY efekta;
- projekte promidžbe primjera dobre prakse u zaštiti okoliša i prostora u Republici Hrvatskoj;
- projekte unapređivanja kakvoće okoliša i prostora urbanih i ruralnih sredina;
- razvojne inicijative na očuvanju i unapređivanju okoliša i prostora;
- projekte zaštite okoliša i prostora zasnovani na suradnji različitih partnera (npr. lokalna i regionalna samouprava, gospodarstvo, stručna udruženja, udruge i škole i dr.).

4.1. FOND ZA ZAŠTITU OKOLIŠA I ENERGETSKU UČINKOVITOST

Fond za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost osnovan je zakonom o fondu za zaštitu okoliša i energetske (NN 107/03). Prema odredbama Zakona o zaštiti okoliša, Fond se osniva radi osiguranja dodatnih sredstava za financiranje projekata, programa i sličnih aktivnosti u području očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unapređivanja okoliša.⁵⁸

⁵⁶ Čižmešija M: Statistička analiza odabranih financijskih varijabli zaštite okoliša u Hrvatskoj, Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 1, 2009., p. 36.

⁵⁷ Opće informacije, http://www.mzoip.hr/doc/Udruge/Opce_informacije_2009.pdf, (02.08.2014.)

⁵⁸ Osnivanje, ustrojstvo i upravljanje Fondom, <http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp?s=ofondu&p=iskaznica> (01.07.2014)

Fond je osnovan kao izvanproračunski Fond u svojstvu pravne osobe i s javnim ovlastima utvrđenim Zakonom. Javne ovlasti odnose se na donošenje upravnih akata u svezi plaćanja naknada i posebne naknade, vođenje očevidnika obveznika plaćanja, propisivanje uvjeta koje moraju ispunjavati korisnici sredstava Fonda i uvjeta za dodjeljivanje sredstava.⁵⁹

Fond uz Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva i Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva ima značajnu ulogu u procesu promicanja i ostvarivanja cjelovitog sustava zaštite okoliša, a osobito u gospodarenju otpadom, te ostvarivanju nacionalnih energetske programa. Svoju djelatnost Fond ostvaruje osim u suradnji s Ministarstvom zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva i Ministarstvom gospodarstva, rada i poduzetništva, i sa jedinicama područne (regionalne) i lokalne samouprave, te sa stručnim, znanstvenim i financijskim institucijama i tvrtkama, a dio projekata i u suradnji s međunarodnim financijskim institucijama i tijelima.⁶⁰

Djelatnost Fonda obuhvaća poslove u svezi s financiranjem pripreme, provedbe i razvoja programa i projekata i sličnih aktivnosti u području očuvanja, održivog korištenja, zaštite i unapređivanja okoliša i u području energetske učinkovitosti i korištenju obnovljivih izvora energije, a osobito:⁶¹

- stručne i druge poslove u svezi s pribavljanjem, upravljanjem i korištenjem sredstava Fonda,
- posredovanje u svezi s financiranjem zaštite okoliša i energetske učinkovitosti iz sredstava stranih država, međunarodnih organizacija, financijskih institucija i tijela, te domaćih i stranih pravnih i fizičkih osoba,
- vođenje baze podataka o programima, projektima i sličnim aktivnostima u području zaštite okoliša i energetske učinkovitosti, te potrebnim i raspoloživim financijskim sredstvima za njihovo ostvarivanje,
- poticanje, uspostavljanje i ostvarivanje suradnje s međunarodnim i domaćim financijskim institucijama i drugim pravnim i fizičkim osobama radi financiranja zaštite okoliša i energetske učinkovitosti u skladu s Nacionalnom strategijom zaštite okoliša i Nacionalnim planom djelovanja za okoliš, Strategijom energetske razvitka i Programom provedbe Strategije energetske razvitka, nacionalnim

⁵⁹ Ibidem

⁶⁰ Strateški plan 2012 – 2014., http://www.fzoeu.hr/hrv/pdf/starteski_plan_fzoeu_2012-2014.pdf (02.08.2014)

⁶¹ Djelatnost fonda, <http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp?s=ofondu&p=djelatnost> (01.07.2014)

energetskim programima, drugim programima i aktima u području zaštite okoliša i energetske učinkovitosti, te međunarodnim ugovorima čija je stranka Republika Hrvatska za namjene utvrđene odredbama Zakona o Fondu za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost,

- obavljanje i drugih poslova u svezi s poticanjem i financiranjem zaštite okoliša i energetske učinkovitosti utvrđenih Statutom Fonda.

Za svaku poslovnu godinu Upravni odbor Fonda donosi program rada i financijski plan. U programu rada i financijskom planu izdvojeno se prikazuju programi i projekti te financijska sredstva za područje zaštite okoliša i područje energetske učinkovitosti.⁶²

Sredstva za financiranje djelatnosti Fonda osiguravaju se iz namjenskih prihoda Fonda od:⁶³

- naknada onečišćivača okoliša,
- naknade korisnika okoliša,
- naknada na opterećivanje okoliša otpadom,
- posebne naknade za okoliš na vozila na motorni pogon te također i iz
- proračuna jedinice područne (regionalne) i lokalne samouprave sukladno zajednički utvrđenim programima,
- prihoda ostvarenih na temelju međunarodne bilateralne i multilateralne suradnje na programima, projektima i sličnim aktivnostima u području zaštite okoliša i energetske učinkovitosti,
- prihoda i primitaka od upravljanja slobodnim novčanim sredstvima Fonda,
- donacija, pomoći i sl.,
- drugih izvora u skladu sa Zakonom.

Unutar strateškog plana Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost za razdoblje 2012. – 2014. godine opisani su opći i posebni ciljevi, te način na koji bi se navedeni ciljevi ostvarili u zadanom razdoblju (Tablica 5.)

⁶²Program rada i financijski plan Fonda, <http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp?s=ofondu&p=program> (01.07.2014.)

⁶³ Izvori financiranja djelatnosti fonda, <http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp?s=ofondu&p=financiranje> (01.07.2014.)

Tablica 5. Skraćeni prikaz strateškog plana

Opći cilj	Posebni cilj	Način ostvarivanja postavljenog cilja	Pokazatelj uspješnosti
Sufinanciranje projekata koji doprinose sprečavanju onečišćenja okoliša i održivom korištenju prirodnih resursa	Naplata prihoda po principu „onečišćivač plaća“	Suradnja s Ministarstvom zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva prilikom donošenja propisa vezanih za način prikupljanja naknada, suradnja s inspekcijom koja sukladno zakonu ima pravo i obvezu nadzora obveznika plaćanja naknada, s Ministarstvom financija – Carinska uprava koja sukladno ugovoru dostavlja podatke o uvoznicima/obveznicima plaćanja po posebnim kategorijama otpada	Visina (ne)naplaćenih potraživanja za javne prihode od naknada koje naplaćuje Fond.
	Zaštita okoliša i djelotvorno upravljanje otpadom	Sufinanciranje projekata čiji je rezultat odgovarajuće gospodarenje otpadom i dovođenje okoliša u prirodno prihvatljivo stanje.	Broj saniranih odlagališta komunalnog otpada, divljih odlagališta i odlagališta opasnog otpada, količine odvojeno prikupljenog i oporabljenog otpada, broj izgrađenih reciklažnih dvorišta i centara za gospodarenje otpadom, količine nabavljene komunalne opreme.
	Provođenje i analiza mjera racionalnog gospodarenja energijom	Sufinanciranje projekata čija će provedba rezultirati uštedom energije, smanjivanjem emisija stakleničkih plinova te proizvodnjom energije iz obnovljivih izvora.	Udio proizvedene energije iz obnovljivih izvora u neposrednoj potrošnji energije, smanjenje emisija štetnih plinova u tonama po projektu, smanjenje potrošnje energije po projektu.

Izvor: Pripremila studentica prema **Ciljevi**, Strateški plan Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost za razdoblje 2012.-2014. godine, rujan 2011., Fond za zaštitu okoliša, www.fzoeu.hr, (01.07. 2014.)

Fond iz prikupljenih javnih prihoda sufinancira programe i projekte iz područja zaštite okoliša i energetske učinkovitosti te na taj način doprinosi ostvarivanju ciljeva postavljenih u Strateškom planu.

4.2. INVESTICIJE

Prema Državnom zavodu za statistiku, "investicije na kraju proizvodnog procesa (end-of-pipe investment) podrazumijevaju metode, praksu, tehnologije, procese ili opremu određenu za skupljanje i uklanjanje onečišćenja nakon njihova nastanka. Njima se također obrađuju i odlažu onečišćavala te nadzire i mjeri razina onečišćenja. Investicije u integrirane tehnologije podrazumijevaju investicije za nove ili adaptacije postojećih metoda, prakse, tehnologija, procesa ili opreme određene za sprječavanje ili smanjenje količine onečišćenja nastaloga na izvoru tako da se smanjenje utjecaja na okoliš udruži s ispuštanjem onečišćavala i/ili djelatnostima onečišćenja (kao dio proizvodnog procesa, zove se integrirani). Sprječavanje onečišćenja može uključiti različite tipove djelatnosti, npr. modifikacije opreme ili tehnologije, izbor nove poboljšane tehnologije, reformulaciju ili redizajn proizvoda, zamjenu sirovina do čistijih inputa i/ili obnavljanje promjena u gospodarenju okolišem".⁶⁴

Ukupne investicije u zaštitu okoliša u 2012. iznosile su 1.121.083 000 kuna. Investicije na kraju proizvodnog procesa činile su 75,3% (659.485.000 kuna), a investicije u integrirane tehnologije 24,7% (461.598.000 kuna). Od ukupnih investicija, investicije u zaštitu zraka i klime činile su 13,4%, u gospodarenje otpadnim vodama 45,3%, u gospodarenje otpadom 12,4%, u zaštitu i sanaciju tla te podzemnih i površinskih voda 14,7%, u smanjenje buke i vibracija 3,3%, u zaštitu biološke raznolikosti i krajolika 3,1%, u zaštitu od zračenja 2,6% i u ostale djelatnosti zaštite okoliša 5,2%.

⁶⁴ Čizmešija M., op. cit., p. 40.

Tablica 6. Investicije u zaštitu okoliša u 2012. godini, tis. kuna

	Ukupno	Zaštita zraka i klime	Gospodarenje otpadnim vodama	Gospodarenje otpadom	Zaštita i sanacija tla te podzemnih i površinskih voda	Smanjenje buke i vibracija	Zaštita biološke raznolikosti i krajolika	Zaštita od zračenja	Ostale djelatnosti zaštite okoliša
Ukupno	1 121 083	150 488	507 490	139 467	164 392	37 484	34 385	29 319	58 058
Investicije na kraju proizvodnog procesa	659 485	56 335	387 136	76 913	105 426	2 905	3 724	67	26 979
Iz vlastitih financijskih sredstava	289 551	53 712	98 227	45 104	60 485	2 903	3 070	67	25 983
Iz udruženih sredstava	16 082	108	15 189	627	158	-	-	-	-
Iskorišteni financijski krediti	107 169	65	74 215	6 262	24 978	-	653	-	996
Iz sredstava fondova i proračuna	242 115	2 450	195 302	24 688	19 675	-	-	-	-
Iz ostalih izvora	4 568	-	4 203	232	130	2	1	-	-
Investicije u integrirane tehnologije	461 598	94 153	120 354	62 554	58 966	34 579	30 661	29 252	31 079
Iz vlastitih financijskih sredstava	135 892	63 348	24 048	9 745	29 707	5 320	1 499	186	2 039
Iz udruženih sredstava	21 547	-	18 516	3 031	-	-	-	-	-
Iskorišteni financijski krediti	252 806	30 219	30 580	46 474	29 259	29 259	29 005	29 005	29 005
Iz sredstava fondova i proračuna	50 097	584	46 364	2 896	-	-	157	61	35
Iz ostalih izvora	1 256	2	846	408	-	-	-	-	-

Izvor: Pripremila studentica prema *Investicije u zaštitu okoliša u 2012.*, 17.10.2013., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, www.dzs.hr, (08.07. 2014.)

U tablici 7. dane su vrijednosti investicija u zaštitu okoliša i pokazatelji dinamike za razdoblje od 2009. do 2011. godine. Uočava se da su se investicije u zaštitu okoliša u promatranom razdoblju na nacionalnoj razini prvo smanjile (2010. u odnosu na 2009. godinu za 29,89%), a zatim opet porasle (2011. u odnosu na 2010. godinu za 32,13%). U sve tri regije u 2011. godini u odnosu na prethodnu godinu zabilježen je značajni porast investicija, dok je u 2010. godini u odnosu na prethodnu zabilježeno smanjenje investicija. Najveći porast imala je središnja i istočna Hrvatska (56,77%) iako je u 2010. godini u odnosu na prethodnu 2009. godinu bilježeno smanjenje investicija te regije za 19,28%. U navedenoj regiji najveći porast zabilježen je u Brodsko-posavskoj županiji gdje su se investicije u 2011. u odnosu na 2010. gotovo utrostručile. Sjeverozapadna Hrvatska je 2010. godine u odnosu na prethodnu godinu imala najnepovoljniju stopu promjene (smanjenje za 41,12%). Najmanji porast investicija u 2011. u odnosu na prethodnu godinu bilježi sjeverozapadna Hrvatska (13,84%), a unutar te regije najslabiji je porast imala Zagrebačka županija, dok je Grad Zagreb čak smanjio investicije u odnosu na prethodnu godinu za 24,90%. U toj regiji najveći porast imala je Varaždinska županija (67,31%). U jadranskoj Hrvatskoj najveći porast investicije u 2011. u odnosu na 2010.godinu imale su Dubrovačko-neretvanska županija, zatim Šibensko-kninska i Primorsko-goranska županija, a najnižu stopu promjene je imala Ličko-senjska županija.

Promatrano u apsolutnom iznosu, najveću vrijednost investicija 2011. godine imala je jadranska Hrvatska, zatim središnja i istočna, a onda sjeverozapadna Hrvatska. U jadranskoj Hrvatskoj najviše investicija imala je Primorsko-goranska županija, a najmanje Ličko-senjska županija. U središnjoj i istočnoj Hrvatskoj najveće investicije imala je Osječko-baranjska županija, a najmanje Požeško-slavonska županija. U sjeverozapadnoj Hrvatskoj najveće investicije je imala Zagrebačka županija, a najmanje Krapinsko-zagorska županija. Vrijednosti investicija u posljednjoj godini za koju se raspoloživo podatkom upućuju na dominantnu ulogu jadranske Hrvatske i u njoj Primorsko-goranske županije.

Tablica 7. Investicije za zaštitu okoliša po županijama, tis. kn i osnovni pokazatelji dinamike

	2009.	2010.	2011.	Stopa promjene 2010./2009. (%)	Stopa promjene 2011./2010. (%)
Republika Hrvatska	2 515 307	1 763 237	2 329 913	-29,89	32,13
Sjeverozapadna Hrvatska	920 589	541 969	616 984	-41,12	13,84
Grad Zagreb	395 511	210 964	158 429	-46,66	-24,90
Zagrebačka županija	254 592	131 454	162 196	-48,36	23,38
Krapinsko-zagorska županija	51 977	35 424	47 379	-31,84	33,74
Varaždinska županija	91 911	65 143	108 994	-29,12	67,31
Koprivničko-križevačka županija	46 474	40 408	64 768	-13,05	60,28
Međimurska županija	80 124	58 576	75 218	-26,89	28,41
Središnja i istočna (panonska) Hrvatska	565 311	456 300	715 360	-19,28	56,77
Bjelovarsko-bilogorska županija	18 240	41 999	42 952	130,25	2,26
Virovitičko-podravaska županija	52 052	37 487	38 421	-27,98	2,49
Požeško-slavonska županija	37 890	20 793	26 582	-45,12	27,84
Brodsko-posavska županija	72 668	30 862	84 018	-57,53	172,23
Osječko-baranjska županija	142 960	86 164	180 606	-39,72	109,60
Vukovarsko-srijemska županija	87 816	53 425	95 776	-39,16	79,27
Sisačko-moslavačka županija	80 851	46 317	80 753	-42,71	74,34
Karlovačka županija	72 834	139 253	166 252	91,19	19,38
Jadranska Hrvatska	1 029 407	764 968	997 569	-25,68	30,40
Primorsko-goranska županija	255 858	213 883	349 798	-16,40	63,54
Ličko-senjska županija	38 310	44 771	29 979	16,86	-33,03
Zadarska županija	115 823	89 062	119 471	-23,10	34,14
Šibensko-kninska županija	72 132	47 968	78 557	-33,49	63,76
Splitsko-dalmatinska županija	278 160	203 336	169 804	-26,89	-16,49
Istarska županija	191 987	125 449	182 937	-34,65	45,82
Dubrovačko-neretvanska županija	77 137	40 499	67 023	-47,49	65,49

Izvor: Pripremila studentica prema *Investicije*, Statistički ljetopis 2011., 2012., 2013., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, www.dzs.hr, (09.07. 2014.)

4.3. TEKUĆI IZDACI ZA ZAŠTITU OKOLIŠA

Prema Državnom zavodu za statistiku, "interni tekući izdatci namijenjeni su za rad end-of-pipe opreme: materijala, energije, održavanje; troškove radne snage (samo onih zaposlenih na zaštiti okoliša) i druge interne tekuće izdatke (osposobljavanje, informacije, opću administraciju za zaštitu okoliša). Isključeno je kupovanje usluga zaštite okoliša od javnog sektora ili specijalnih proizvođača. Eksterni tekući izdatci obuhvaćaju plaćanja trećim stranama za usluge zaštite okoliša iz javnog sektora ili specijalnim proizvođačima koji mogu biti javni ili privatni (za eksterne naknade/kupovanja za skupljanje otpada ili obradu otpadnih voda, te za ostalo – npr. izdatci za dekontaminaciju tla i podzemnih voda). Isključene su novčane kazne i globe".⁶⁵

Ukupni tekući izdaci za zaštitu okoliša u 2012. iznosili su 2.284.170 000 kuna. Od ukupnih tekućih izdataka za zaštitu okoliša, interni tekući izdaci činili su 29,1%, a eksterni tekući izdaci 70,9%. Od ukupnih tekućih izdataka za zaštitu okoliša (2.284.170 000 kuna), tekući izdaci za zaštitu zraka i klime činili su 5,7%, za gospodarenje otpadnim vodama 16,4%, za gospodarenje otpadom 64,2%, za zaštitu i sanaciju tla te podzemnih i površinskih voda 5,3%, za smanjenje buke i vibracija 0,04%, za zaštitu biološke raznolikosti i krajolika 0,8%, za zaštitu od zračenja 0,2% i za ostale djelatnosti zaštite okoliša 7,3%.

⁶⁵ Čižmešija M., op. cit., p. 42.

Tablica 8. Tekući izdaci za zaštitu okoliša u 2012. godini, tis. kuna

	Ukupno	Zaštita zraka i klime	Gospodarenje otpadnim vodama	Gospodarenje otpadom	Zaštita i sanacija tla te podzemnih i površinskih voda	Smanjenje buke i vibracija	Zaštita biološke raznolikosti i krajolika	Zaštita od zračenja	Ostale djelatnosti zaštite okoliša
Ukupno	2 284 170	129 636	374 042	1 467 031	121 875	764	19 937	4 734	166 151
Interni tekući izdaci	664 593	33 255	142 648	402 997	37 617	514	13 530	127	33 905
Izdaci za rad i održavanje uređaja za zaštitu okoliša	196 341	23 976	51 036	98 412	14 689	148	2 029	-	6 051
Izdaci za zaposleno osoblje koje radi na zaštiti okoliša	384 050	8 817	57 417	261 128	21 191	322	10 642	127	24 406
Izdaci za upravljanje, informiranje i izobrazbu te ostali izdaci povezani sa zaštitom okoliša	84 202	462	34 195	43 457	1 737	44	859	-	3 448
Eksterni tekući izdaci plaćeni drugima u vezi sa zaštitom okoliša	1 619 577	96 381	231 394	1 064 034	84 258	250	6 407	4 607	132 246
Plaćanje nakanada za zaštitu okoliša	1 414 741	59 713	222 871	1 019 052	67 615	97	2 774	740	41 879
Izdaci za monitoring	32 090	8 865	3 203	2 580	8 906	134	1 309	3 819	3 274
Ostali tekući izdaci	172 746	27 803	5 320	42 402	7 737	19	2 324	48	87 093

Izvor: Pripremila studentica prema *Tekući izdaci za zaštitu okoliša u 2012.*, 17.10.2013., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, www.dzs.hr, (09.07. 2014.)

U tablici 9. nalaze se podatci o tekućim izdatcima za zaštitu okoliša (apsolutne vrijednosti i pokazatelji dinamike) za vremensku seriju od 2008. do 2011. godine prema podacima Državnog zavoda za statistiku Hrvatske. U promatranom četverogodišnjem razdoblju tekući izdatci su se u sjeverozapadnoj Hrvatskoj povećavali prosječno godišnje za 15,63%, u središnjoj i istočnoj Hrvatskoj za 11,55% i u jadranskoj Hrvatskoj po prosječnoj godišnjoj stopi od 9,69%. Promatrano po županijama, Vukovarsko-srijemska županija je imala najveću negativnu stopu rasta tekućih izdataka za zaštitu okoliša u promatranom četverogodišnjem razdoblju, a Zagrebačka i Splitsko-dalmatinska županija porast za manje od 1% prosječno godišnje. U sjeverozapadnoj Hrvatskoj po dinamici rasta tekućih izdataka dominira Krapinsko-zagorska županija. Tekući izdatci za zaštitu okoliša bili su 2011. godine najveći u sjeverozapadnoj Hrvatskoj (1.059.208 000 kn) i u njoj u Gradu Zagrebu, a najmanji u središnjoj i istočnoj Hrvatskoj (273.089.000 kn) i u njoj u Brodsko-posavskoj županiji.

Iz navedenog se zaključuje da je najveće tekuće izdatke u 2011. godini imala sjeverozapadna Hrvatska koja je dominantna i u prihodima (i u njoj Grad Zagreb), a najmanje tekuće izdatke (kao i prihode) imale su središnja i istočna Hrvatska. Tekući su izdatci u promatranom četverogodišnjem razdoblju najbrže rasli (mjera: prosječna godišnja stopa promjene) u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U sjeverozapadnoj Hrvatskoj vrijednosno dominira Grad Zagreb, a najmanje vrijednosne tekuće izdatke je u 2011. godini imala Međimurska županija. Dinamikom dominira Krapinsko-zagorska županija, a najslabiji intenzitet rasta pokazala je Zagrebačka županija (koja je i u rastu investicija bila najslabija).

U središnjoj i istočnoj Hrvatskoj najveću vrijednost izdataka imala je Sisačko-moslavačka županija. Najmanje tekuće izdatke u 2011. godini imala je Brodsko-posavska županija. Najveću prosječnu godišnju stopu bilježi Bjelovarsko-bilogorska županija.

Najbrži prosječni godišnji rast tekućih izdataka u jadranskoj Hrvatskoj bilježi Zadarska županija, a najsporiji Splitsko-dalmatinska županija. Najveće izdatke u 2011. godini imala je Primorsko-goranska županija, a najmanje Ličko-senjska županija.

Tablica 9. Tekući izdaci za zaštitu okoliša po županijama, tis. kn i odabrani pokazatelji dinamike

	2008.	2011.	Prosječna stopa promjene (%) 2008-2011	Stopa promjene 2011./2010. (%)
Republika Hrvatska	1363296	1 921 335	12,12	32,75
Sjeverozapadna Hrvatska	685 177	1 059 208	15,63	43,58
Grad Zagreb	526 050	846 012	17,16	50,83
Zagrebačka županija	41 969	43 072	0,87	-14,17
Krapinsko-zagorska županija	13 991	54 832	57,66	283,15
Varaždinska županija	41 210	43 798	2,05	-3,61
Koprivničko-križevačka županija	35 934	42 847	6,04	6,36
Međimurska županija	26 023	28 647	3,25	7,69
Središnja i istočna (panonska) Hrvatska	196 727	273 089	11,55	28,72
Bjelovarsko-bilogorska županija	10 915	34 659	46,98	44,15
Virovitičko-podravska županija	12 582	11 989	-1,60	27,99
Požeško-slavonska županija	13 206	31 033	32,95	254,70
Brodsko-posavska županija	8 728	6 151	-11,01	0,46
Osječko-baranjska županija	52 260	58 875	4,05	3,01
Vukovarsko-srijemska županija	21 797	14 822	-12,06	53,33
Sisačko-moslavačka županija	60 855	88 059	13,11	27,58
Karlovačka županija	16 384	27 501	18,84	-1,89
Jadranska Hrvatska	481 392	589 038	6,96	18,41
Primorsko-goranska županija	211 913	219 259	1,14	4,72
Ličko-senjska županija	2 065	1 645	-7,30	107,44
Zadarska županija	7 692	50 891	87,73	269,47
Šibensko-kninska županija	15 931	14 899	-2,21	22,35
Splitsko-dalmatinska županija	88 251	88 523	0,10	-0,99
Istarska županija	118 216	173 953	13,74	28,49
Dubrovačko-neretvanska županija	37 324	39 868	2,22	9,09

Izvor: Pripremila studentica prema *Okoliš*, Statistički ljetopis 2010., 2011., 2012., 2013., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, www.dzs.hr, (10.07. 2014.)

4.4. PRIHODI OD DJELATNOSTI POVEZANIH SA ZAŠTITOM OKOLIŠA

S porastom investicija u zaštitu okoliša očekivan je porast prihoda povezanih sa zaštitom okoliša i obrnuto. Prema Državnom zavodu za statistiku, "prihodi od djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša obuhvaćaju: prihode od naknada za zaštitu okoliša, prihode od prodaje nusproizvoda koji su rezultat djelatnosti zaštite okoliša i imaju tržišnu vrijednost (npr. električna energija nastala u procesu otplinjavanja odlagališta otpada ili recikliranje otpada) i uštede nastale internim korištenjem nusproizvoda koji su nastali kao rezultat djelatnosti zaštite okoliša".⁶⁶

Ukupni prihodi od djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša u 2012. iznosili su 2 383 292 000 kuna. Od ukupnih prihoda, prihodi od naknada za zaštitu okoliša činili su 78,9%, prihodi od prodaje nusproizvoda, koji su rezultat djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša 19,8% i uštede nastale radi vlastite upotrebe nusproizvoda, koje su rezultat djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša 1,3%. Od ukupnih prihoda od djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša, prihodi od zaštite zraka i klime činili su 13,1%, od gospodarenja otpadnim vodama 20,9%, od gospodarenja otpadom 63,6%, od zaštite i sanacije tla te podzemnih i površinskih voda 1,5%, od smanjenja buke i vibracija 0%, od zaštite biološke raznolikosti i krajolika 0,2% i od ostalih djelatnosti zaštite okoliša 0,7%.

⁶⁶ Čizmešija M., op. cit., p. 45.

Tablica 10. Prihodi od djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša u 2012. godini, tis. kn

	Ukupno	Zaštita zraka i klime	Gospodarenje otpadnim vodama	Gospodarenje otpadom	Zaštita i sanacija tla te podzemnih i površinskih voda	Smnjenje buke i vibracija	Zaštita biološke raznolikosti i krajolika	Zaštita od zračenja	Ostale djelatnosti zaštite okoliša
Ukupno	2 383 292	313 841	498 823	1 514 437	34 795	-	4 821	-	16 575
Prihodi od naknada za zaštitu okoliša	1 878 910	304 640	479 491	1 045 895	32 879	-	4 821	-	11 184
Prihodi od prodaje nusproizvoda koji su rezultat djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša	468 955	1 560	19 307	440 781	1 916	-	-	-	5 391
Uštede nastale vlastitom uporabom nusproizvoda koje su rezultat djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša	35 427	7 641	25	27761	-	-	-	-	-

Izvor: Pripremila studentica prema *Prihodi od djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša u 2012.*, 17.10.2013., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, www.dzs.hr, (10.07. 2014.)

U tablici 11. dane su vrijednosti ukupnih prihoda povezanih sa zaštitom okoliša u tis. kn i pokazatelji dinamike po županijama odnosno regijama RH u razdoblju od 2009. do 2011. godine. Kako i u investicijama tako i u prihodima središnja i istočna Hrvatska bilježi najveći porast u 2011. godini i u njoj Osječko-baranjska i Brodsko-posavska županija.

U jadranskoj Hrvatskoj najveći porast u 2011. imala je Zadarska županija, a najmanji Šibensko-kninska županija. Dok je u 2010. godini sjeverozapadna Hrvatska u odnosu na prethodnu godinu imala najveći porast prihoda, u 2011. godini ima najmanji.

Promatrano u apsolutnom iznosu, najveće prihode u 2011. godini imala je sjeverozapadna Hrvatska (1.854.012.000 kn) i u njoj Grad Zagreb, a najmanje središnja i istočna Hrvatska (123.318.000 kn) i u njoj Virovitičko-podravska županija. Na temelju navedenog se zaključuje da porast investicija na nacionalnoj razini prati porast prihoda povezanih uz okoliš. Ovaj se zaključak ne može primijeniti i po pojedinim regijama Hrvatske. Porast prihoda u 2011. godini upućuju na dominantnu ulogu središnje i istočne Hrvatske i u njoj Osječko-baranjske županije, dok je najlošije stanje bilo u sjeverozapadnoj Hrvatskoj.

Tablica 11. Ukupni prihodi povezani sa zaštitom okoliša po županijama, tis. kn i pokazatelji dinamike

	2009.	2010.	2011.	Stopa promjene 2010./2009. (%)	Stopa promjene 2011./2010. (%)
Republika Hrvatska	1 009 807	2 174 666	2 427 888	115,35	11,64
Sjeverozapadna Hrvatska	671 807	1 777 114	1 854 012	164,53	4,33
Grad Zagreb	505 246	1 551 647	1 694 381	207,11	9,20
Zagrebačka županija	36 440	40 898	47 903	12,23	17,13
Krapinsko-zagorska županija	4 733	4 622	19 404	-2,35	319,82
Varaždinska županija	92 347	131 331	41 732	42,21	-68,22
Koprivničko-križevačka županija	2 912	2 112	2 422	-27,47	14,68
Međimurska županija	30 129	46 504	48 170	54,35	3,58
Središnja i istočna (panonska) Hrvatska	39 953	62 769	123 318	57,11	96,46
Bjelovarsko-bilogorska županija	13 335	24 030	33 477	80,20	39,31
Virovitičko-podravska županija	1 757	1 746	1 689	-0,63	-3,26
Požeško-slavonska županija	-	-	-	-	-
Brodsko-posavska županija	1 367	1 390	3 507	1,68	152,30
Osječko-baranjska županija	12 171	24 955	69 681	105,04	179,23
Vukovarsko-srijemska županija	2 922	2 570	4 212	-12,05	63,89
Sisačko-moslavačka županija	5 240	4 086	5 024	-22,02	22,96
Karlovačka županija	3 161	3 992	5 728	26,29	43,49
Jadranska Hrvatska	298 047	334 783	450 558	12,33	34,58
Primorsko-goranska županija	130 359	89 210	114 964	-31,57	28,87
Ličko-senjska županija	26	24	82	-7,69	241,67
Zadarska županija	13 462	7 460	79 983	-44,58	972,16
Šibensko-kninska županija	1 376	9 494	4 831	589,97	-49,12
Splitsko-dalmatinska županija	31 878	101 834	111 512	219,45	9,50
Istarska županija	92 183	94 436	102 713	2,44	8,76

Dubrovačko-neretvanska županija	28 763	32 325	36 473	12,38	12,83
---------------------------------	--------	--------	--------	-------	-------

Izvor: Pripremila studentica prema **Okoliš**, Statistički ljetopis 2011., 2012., 2013., Državni zavod za statistiku Republike Hrvatske, www.dzs.hr, (11.07. 2014.)

4.5. PROGRAMI I FONDOVI EUROPSKE UNIJE

Republika Hrvatska je u pretpristupnom razdoblju Europskoj Uniji kao uvjet morala sudjelovati u više projekata i programa kao što su ISPA, CARDS i PHARE. Temeljni strateški dokumenti u sklopu zaštite okoliša su Nacionalna strategija zaštite okoliša koju je donio Hrvatski sabor 2002. godine te je nastao u okviru projekta strategije razvitka Hrvatska u 21. stoljeću kao jedan od 19 tematskih dokumenata.

4.5.1. Programi pomoći

Republika Hrvatska kao članica Europske unije ima mogućnost korištenja strukturnih i Kohezijskog fonda, namijenjenih postizanju ujednačenog razvoja svih država, odnosno regija Europske unije te financiranju provedbe aktivnosti koje proizlaze iz zajedničkih europskih politika.

4.5.1.1. Program ISPA

Pretpristupni Instrument za strukturne politike u pretpristupnom razdoblju, ISPA, jedan je od pretpristupnih instrumenta strukturne politike Europske unije. Stjecanjem statusa zemlje kandidata, bespovratna sredstva iz programa ISPA (2005.-2006.) postala su dostupna i Republici Hrvatskoj za sektore zaštite okoliša i prometa. Temeljni strateški dokumenti koji osiguravaju mogućnost korištenja ISPA sredstava su ISPA strategije.⁶⁷

Nacionalnu ISPA Strategiju za sektor zaštite okoliša (područja: gospodarenje otpadom, upravljanje vodama i zaštita zraka) izradilo je u prvoj polovici 2005. godine Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva u suradnji s Ministarstvom poljoprivrede, šumarstva i vodnoga gospodarstva i uz konzultacije s Europskom komisijom. Nacionalna ISPA Strategija za sektor zaštite okoliša uključuje indikativnu listu prioriternih projekata koji su odabrani prema općim kriterijima za ISPA projekte te specifičnim kriterijima.⁶⁸

⁶⁷ Samostalni sektor za EU, op. cit.

⁶⁸ Ibidem

Ukupna sredstva Programa namijenjena Hrvatskoj iznosila su 60 milijuna eura. Odobrena su za tri infrastrukturna projekta, koji uključuju: Regionalni centar za gospodarenje otpadom Bakarac za Šibensko-kninska županiju (bespovratna ISPA sredstva: 6,0 milijuna €), Program za vode i otpadne vode Karlovac (bespovratna ISPA sredstva: 22,5 milijuna €) i Rehabilitaciju željezničke pruge Vinkovci-Tovarnik-državna granica (bespovratna ISPA sredstva: 28,7 milijuna €), te za projekte tehničke pomoći koji su namijenjeni resornim ministarstvima koja sudjeluju u provedbi Programa.

4.5.1.2. Program CARDS

CARDS je instrument tehničko - financijske pomoći Europske unije usvojen 2000. godine. Prvenstveno je namijenjen jačanju institucionalnih sposobnosti, a osnovni cilj CARDS-a je potpora zemljama jugoistočne Europe pri aktivnom sudjelovanju u Procesu stabilizacije i pridruživanja te provedbi obveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju za države koje su ovaj Sporazum potpisale. Program je bio predviđen za razdoblje do 31. prosinca 2006. godine, a njegove korisnice su Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija i Srbija i Crna gora. Od 01. siječnja 2007. godine CARDS je (kao i ostali dotadašnji EU programi pomoći) zamijenjen novim programom IPA (Instrument for Pre-accession Assistance).⁶⁹

Sporazumi o financiranju potpisani u sklopu programa CARDS 2001-2004. vrijedni su ukupno 262 milijuna eura. Sredstva za okoliš i prirodne izvore relativno su malena u usporedbi s ukupnim godišnjim sredstvima (tablica 12.). Sufinanciranje za projekte CARDS programa nije potrebno - riječ je o darovnicama. CARDS programi 2001, 2002. i 2003. u cijelosti su ugovoreni, dok su projekti zaštite okoliša u 2004. godini tek u tijeku pripreme natječajne dokumentacije. Spomenuti podatak pokazuje da su programiranje, priprema i provedba vremenski zahtjevni zadaci koji se moraju provoditi prema strogim, katkad rigidnim procedurama EU koje ponajprije zahtijevaju dobro obučenu i iskusnu državnu upravu.⁷⁰

⁶⁹ Samostalni sektor za EU, op. cit.

⁷⁰ Vlašić I., op. cit., p. 322.

Tablica 12. Sredstva CARDS programa 2001-2004. za Hrvatsku

Proračunska godina	Ukupno (mil. eura)	Za okoliš (mil. eura)	Udio sredstva za okoliš u ukupnim sredstvima (%)	Aktivnost koja se financira
2001.	60	0,2	0,3	- strategija gospodarenja komunalnim otpadom - strategija usklađivanja zakonodavstva na području zaštite okoliša gospodarenje otpadom u dalmatinskim županijama
2002.	59	3,0	5,6	- praćenje stanja voda - potpora nevladinim organizacijama aktivnim u području zaštite okoliša - procjena utjecaja na okoliš - strateška procjena utjecaja
2003.	62	3,7	5,9	- pristup informacijama o okolišu i sudjelovanje javnosti - potpora nevladinim organizacijama aktivnim u području zaštite okoliša - korištenje obnovljivih izvora energije
2004.	81	3,8	4,6	- nastavak usklađivanja s pravnom stečevinom (zrak, kontrola industrijskog onečišćenja i upravljanje rizicima, voda, obnovljivi izvori i energetska efikasnost)
Ukupno	262	10,7	4,0	

Izvor: Pripremila studentica prema *CARDS program*, Važnost zaštite okoliša u Hrvatskoj u procesu pristupanja Europskoj Uniji, Vlašić Ivana i Mirna, (14.07. 2014.)

4.5.1.3. Program PHARE

PHARE program je pokrenut 1989. godine. Od 1997. potpuno je usmjeren na pretpristupne prioritete i postaje glavnim financijsko-tehničkim instrumentom pretpristupne strategije za države kandidatkinje. Republika Hrvatska korisnica je ovoga programa od proračunske 2005. godine. Namijenjen je izgradnji državnih institucija i aktivnostima koje je potrebno poduzimati za primjenu europskog zakonodavstva. Od 01. siječnja 2007. PHARE je (kao i ostali dotadašnji EU programi pomoći) zamijenjen novim programom IPA (Instrument for Pre-accession Assistance).⁷¹

Provedba prvih projekata koji se u Hrvatskoj financiraju iz programa PHARE počela je 2005. godine, nakon što su ustrojene nužne institucije za provedbu (Središnja jedinica za financiranje i ugovaranje pri Ministarstvu financija te Jedinice za provedbu projekata pri

⁷¹ Samostalni sektor za EU, op.cit

krajnjim korisnicima) te imenovani dužnosnici koji će upravljati tim institucijama. Hrvatska je na temelju akreditacije preuzela decentralizirano vođenje programa PHARE. Sukladno Odluci Vlade RH od 23. kolovoza 2007. poslove Središnje jedinice preuzima Središnja agencija za financiranje i upravljanje programima i projektima EU-a. U sklopu PHARE 2005, Hrvatskoj su odobrena ukupno 23 projektna prijedloga, dok je u sklopu PHARE 2006 odobreno 20 projektnih prijedloga iz različitih društveno-ekonomskih područja. Primjeri projekata PHARE 2005 uključuju: Natura 2000 u Hrvatskoj, Projekt podrške Romima, Uspostavljanje sustava upravljanja granicama sukladno Schengenskom sporazumu itd. Neki od projekata programa PHARE 2006 jesu: Jačanje kapaciteta za provedbu prava intelektualnog vlasništva u Hrvatskoj, Nadzor plave granice te Uspostava sustava za nadzor i upravljanje kvalitetom zraka. Detaljnije informacije o upravljanju programom PHARE u Hrvatskoj, o odobrenim projektima iz PHARE 2005, PHARE 2006 i horizontalnog PHARE-a, te o natječajima u sklopu PHARE-a dostupne su na stranicama Središnjeg državnog ureda za razvojnu strategiju i koordinaciju fondova EU-a.⁷²

4.5.2. Strukturni fondovi

Ulaskom u Europsku Uniju, Republika Hrvatska ima na raspolaganju strukturne instrumente kohezijske politike kojima financira brojne projekte. U strukturne fondove ubrajaju se Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond i Kohezijski fond. Ciljevi instrumenata su konvergencija, regionalna konkurentnost i zapošljavanje te teritorijalna suradnja.

4.5.2.1. Kohezijska politika

Kohezijska politika je druga financijski najznačajnija zajednička politika EU koja služi za prevladavanje socijalnih i gospodarskih razlika na području Unije, integraciju nerazvijenih tržišta i gospodarstava u redovite tokove razvijenih europskih država te podizanje kapaciteta manje razvijenih članica za ravnopravno sudjelovanje na europskom tržištu. Rezultati ove politike su ujednačavanje regionalne razvijenosti unutar Unije i stvaranje globalno konkurentnog europskog gospodarstva.

⁷² Pretpristupni programi EU, <http://www.entereurope.hr/page.aspx?PageID=159#phare>, (09.08.2014.)

Hrvatska će u razdoblju od 2014. do 2020. upravljati dvama operativnim programima u sklopu kohezijske politike EU-a. Jedan od njih financirat će se iz više fondova, među njima iz Europskog fonda za regionalni razvoj (ERDF) i Kohezijskog fonda, a drugi će sredstva primiti iz Europskog socijalnog fonda (ESF-a). Hrvatskoj je za razdoblje od 2014. do 2020. ukupno dodijeljeno oko 8,6 milijardi eura (prema trenutnim cijenama) u sklopu kohezijske politike:⁷³

- 5,84 milijardi eura za manje razvijene regije (sve)
- 2,56 milijardi eura iz Kohezijskog fonda
- 146,1 milijun eura za europsku teritorijalnu suradnju
- 66,2 milijuna za inicijativu za zapošljavanje mladih.

Od ukupnog će iznosa iz ESF-a u Hrvatskoj biti dostupno najmanje 1,4 milijarde eura. Stvarni udio financiranja iz ESF-a odredit će se u skladu s konkretnim problemima iz područja kojim se bavi ESF, a koje država mora riješiti.

Glavni prioriteti ulaganja u razdoblju od 2014. do 2020. u Hrvatskoj obuhvaćaju jačanje konkurentnosti gospodarstva, povećanje sudjelovanja u tržištu rada, bolje obrazovanje i vještine, čime će se smanjiti stopa siromaštva, a u skladu s regionalnim razlikama, očuvanje i održavanje zdravog okoliša, zaštita prirodnih resursa i baštine, prilagodba klimatskim promjenama, jačanje administrativnog kapaciteta, poboljšanje učinkovitosti javne uprave te veće sudjelovanje civilnog društva i socijalnih partnera.

4.5.2.2. Europski fond za regionalni razvoj

Europski fond za regionalni razvoj strukturni je fond namijenjen državama članicama EU za ulaganja u malo i srednje poduzetništvo, proizvodnju, jačanje turističke ponude, ulaganja u informatičko društvo te regionalnu i lokalnu infrastrukturu.⁷⁴

⁷³ Kohezijska politika i Hrvatska, ožujak 2014., http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/croatia_hr.pdf, (03.09.2014.)

⁷⁴ Europski fond za regionalni razvoj (European Regional Development Fund – ERDF), 26.05.2014., <http://www.eu-projekti.info/europski-fond-za-regionalni-razvoj>, (03.09.2014.)

Intervencije koje je moguće financirati iz regionalnog fonda su:⁷⁵

- infrastrukturni projekti ključni za gospodarski razvoj određenog područja, naročito oni povezani sa stvaranjem ili održavanjem trans-Europske prometne mreže ili očuvanjem okoliša, zatim ulaganja u sektor obrazovanja i zdravstvene skrbi te lokalne razvojne inicijative, posebice one usmjerene na razvoj novih ili podršku postojećim malim i srednjim poduzećima.
- ulaganja u proizvodnju: potpore ulaganjima (ponajviše za mala i srednja poduzeća) s ciljem povećanja ili modernizacije proizvodnje
- jačanje gospodarskih potencijala: jačanje turističke ponude, atraktivnosti područja za ulaganje, informacijsko društvo (pristup Internetu, on-line usluge, mala i srednja poduzeća), konkurentnost (istraživanje i razvoj, klasteri i suradnja, poduzetništvo i inovacije za mala i srednja poduzeća).

Projekti u sklopu ERDF-a:⁷⁶

- Vodovod i kanalizacijski sustav u Slavonskom Brodu - cilj je ovog ekološkog ulaganja iz kohezijskih fondova EU-a poboljšati vodni sustav u slivu Dunava povećanjem sigurnosti vodoopskrbe za postojeće potrošače i povezivanjem oko 4300 dodatnih žitelja. Moderno postrojenje za obradu otpadnih voda u Slavonskom Brodu omogućit će učinkovitiju obradu otpadnih voda i tako povećati broj stanovnika (9.950) priključenih na sustav odvodnje. Projekt će pridonijeti zaštiti okoliša te zajamčiti usklađenost s europskim normama zaštite okoliša. Doprinos kohezijskog fonda: 15,3 milijuna eura.
- Centar za bioznanost i komercijalizaciju tehnologija - Sveučilište u Zagrebu gradi Inkubacijski centar za bioznanosti i komercijalizaciju tehnologije (BIOCentar), koristeći pritom ulaganje iz ERDF-a u iznosu od 14 milijuna eura. Centar će pružiti podršku za osnivanje novih tvrtki iz područja biotehnologije i bioznanosti u Hrvatskoj. Glavni je cilj projekta BIOCentra razvoj kapaciteta visokoškolskih ustanova i javnih istraživačkih ustanova za prijenos tehnologija te komercijalizaciju. Doprinos ERDF-a: 13,9 milijuna eura.
- Iskorištavanje potencijala svjetski poznate hrvatske autohtone višnje - Maraska je sorta višnje morello koja se uzgaja duž hrvatske obale, osobito u okolici Zadra, a

⁷⁵ Strukturni i investicijski fondovi,
http://www.uniri.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=151&lang=hr,
(03.09.2014.)

⁷⁶ Kohezijska politika i Hrvatska, op. cit., (03.09.2014.)

zbog svoga se karakterističnoga kiselkastog okusa i tamnocrvenoga soka smatra najboljom na svijetu. Ovaj projekt, koji se financira iz ERDF-a, usmjeren je na primjenu sofisticiranih tehnologija (sušenje zamrzavanjem, sušenje raspršivanjem) u proizvodnji prehrambenih proizvoda i pripremi poluproizvoda na bazi maraske. Cilj je osmisliti nove proizvode te pronaći nova tržišta za lokalno voće, čime će se otvoriti nova radna mjesta. Ukupni trošak: 496 800 eura (doprinos ERDF-a: € 360.000).

4.5.2.3. Europski socijalni fond

Europski socijalni fond strukturni je instrument osnovan 1958. godine koji služi ostvarivanju strateških ciljeva politike zapošljavanja u europskim regijama koje su pogođene visokom stopom nezaposlenosti, s ciljem uspostavljanja gospodarske i socijalne ujednačenosti na razini cijele Europske unije, a sve u okviru cilja konvergencije.⁷⁷

Hrvatska će koristiti ovaj instrument kako bi, kroz različite projekte, kvalitetno implementirala nacionalne politike usmjerene ka povećanju zaposlenosti. Neki od osnovnih prioriteta koje podupire ovaj instrument jesu:⁷⁸

- poticanje ulaganja u ljudske resurse (cjeloživotno učenje, inovacije i poduzetništvo, usavršavanje vještina za upravljanje, profesionalno usmjeravanje, obuka predavača u različitim stručnim područjima),
- podrška povratku nezaposlenih među aktivnu radnu snagu (financiranje seminara, treninga),
- prilagodba gospodarskim promjenama (produktivnija organizacija rada, ciljanje znanja i vještina, zapošljavanje i obuka),
- pristup tržištu rada (modernizacija i jačanje institucija, aktivne mjere zapošljavanja, uključivanje žena i migranta),
- socijalna uključenost (borba protiv diskriminacije, zapošljavanje, pomoć i usluge),
- podrška radu službi za zapošljavanje (umrežavanje s istraživačkim centrima, izrada i provedba studija o potrebama za određenim profilom radne snage).

⁷⁷ Europski socijalni fond (European social fund – ESF), 26.05.2014., <http://www.eu-projekti.info/europski-socijalni-fond>, (03.09.2014.)

⁷⁸ Ibidem

Projekti u sklopu ESF-a:⁷⁹

1. Održiva radna mjesta za dugoročno nezaposlene visokoobrazovane osobe - cilj je projekta pomoću ulaganja iz ESF-a poboljšati izgled za zapošljavanje visokoobrazovanih dugoročno nezaposlenih osoba iz Osječko-baranjske te Vukovarsko-srijemske županije. Projekt potiče razvoj poduzetništva, osobnih i informatičkih vještina. Doprinos ESF-a: € 149.000.
2. Mladi na tržištu rada - Hrvatska općina Pleternica putem dječjih vrtića za zaposlene roditelje i radnih mjesta za osobe koje otvaraju i vode igraonice za djecu lokalnoj zajednici nudi dvostruku korist. Projekt je usmjeren na 225 mladih osoba iz općine koje će proći edukaciju i dobiti iskustvo u planiranju i vođenju novootvorenih igraonica. Doprinos ESF-a: € 94.551.

4.5.2.4. Kohezijski fond

Kohezijski fond je financijski mehanizam za financiranje velikih infrastrukturnih projekata u EU na području prometa i zaštite okoliša u svrhu postizanja gospodarske i socijalne kohezije Europske Unije te poticanja održivog razvoja. U financijskoj perspektivi 2007. - 2013. vrijednost mu je oko 55 milijardi eura. Na sufinanciranje projekata u iznosu od najviše 85% pravo imaju države članice čiji je bruto domaći proizvod ispod 90% prosjeka Europske zajednice i koje primjenjuju nacionalni program konvergencije prema gospodarskoj i monetarnoj uniji. Kohezijski fond otvoren je Grčkoj, Portugalu i Španjolskoj te nakon proširenja u svibnju 2004. godine i novim državama članicama Unije.⁸⁰

Iz tog se fonda mogu financirati:⁸¹

- transeuropske transportne mreže (Trans-European Transport Networks) i paneuropski koridori,
- transportna infrastruktura (izvan TEN-T mreža) koja pridonosi okolišno održivom urbanom i javnom prometu, interoperabilnosti transportnih mreža diljem EU i potiče intermodalne prometne sustave,
- okolišna infrastruktura radi preuzimanja EU standarda zaštite okoliša,

⁷⁹ Kohezijska politika i Hrvatska, op. cit., (03.09.2014.)

⁸⁰ Strukturni fondovi, <http://eufondovi.hr/fondovi/strukturni-fondovi>, (03.09.2014.)

⁸¹ Kohezijski fond (Cohesion Fund – CF), 26.05.2014., <http://www.eu-projekti.info/kohezijski-fond>, (03.09.2014.)

- učinkovito korištenje energije i obnovljivih izvora energije.

To je ujedno najizdašniji instrument koji financira velike infrastrukturne projekte u kojima se najmanje 25 milijuna eura izdvaja za okolišne, a 50 milijuna eura za prometne projekte. Njegovoj izdašnosti pridonose i visoke stope sufinanciranja, od 80 do 85 posto, a iznos alokacije za pojedinu državu računa se prema dvama kriterijima – površini i broju stanovnika.

4.5.2.5. Projekti

Projekti koje obuhvaća Kohezijska politika i koji su usmjereni ka zaštiti okoliša, a u kojima Hrvatska trenutno sudjeluje su IPA IIIb unutar kojega se vrši provedba Operativnog programa zaštite okoliša i LIFE (The Financial Instrument for the Environment) program.

4.5.2.5.1. IPA IIIb

IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) je instrument pretpristupne pomoći za razdoblje od 2007. do 2013. godine.

29. studenoga 2007. Europska komisija je donijela Odluku o usvajanju Operativnog programa zaštite okoliša (OPZO). OPZO predstavlja programski okvir za korištenje III b komponente programa IPA (Okoliš) na način da određuje prioritete i mjere koje će se sufinancirati u pojedinim sektorskim područjima - sektoru gospodarenja otpadom i sektoru gospodarenja vodama. Operativni program je prvotno usvojen za trogodišnje programsko razdoblje 2007.-2009., u lipnju 2010. godine Europska komisija donijela je odluku kojom se odobrava produljenje OPZO-a za razdoblje 2010.-2011., a u listopadu 2012. godine OPZO je produljen do 30.6.2013. Bespovratna IPA pomoć za razdoblje 2007.-2013. za cjelokupni OPZO iznosi 131,3 milijuna €. ⁸²

Cilj Operativnog programa zaštite okoliša je ulaganje u projekte s ciljem očuvanja okoliša kroz projekte razvoja infrastrukture za gospodarenje otpadom te poboljšanja sustava vodoopskrbe i upravljanja otpadnim vodama. ⁸³

⁸² Samostalni sektor za EU, <http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=9556>, (04.08.2014.)

⁸³ Financijska alokacija po prioritetima, <http://www.safu.hr/hr/o-programima-eu/ipa/ipa-iii/ipa-iiib>, (04.08.2014.)

Za upravljanje i provedbu predmetnog programa u skladu s načelom dobrog financijskog upravljanja nadležna je Operativna struktura. Operativna struktura je tijelo ili skupina tijela u okviru državne uprave zemlje korisnice. Na čelu Operativne strukture je čelnik koji je odgovoran za zadatke dodijeljene tijelima Operativne strukture.

Operativni program „Zaštita okoliša“ usmjeren je na financiranje projekata iz:⁸⁴

- prioriteta 1 (42,4 milijuna €) - uspostava integriranog sustava gospodarenja otpadom u Republici Hrvatskoj kroz izgradnju novih centara za gospodarenje otpadom na županijskoj i regionalnoj razini te priprema projekata u sektoru gospodarenja otpadom koji će se financirati sredstvima Europske unije;
- prioriteta 2 (86,7 milijuna €) - zaštita vodnih resursa Republike Hrvatske kroz uspostavu modernog sustava vodoopskrbe što obuhvaća izgradnju uređaja za pročišćavanje otpadnih voda i modernizaciju kanalizacijskog sustava te priprema projekata u sektoru voda koji će se financirati sredstvima Europske unije;
- prioriteta 3 (2,1 milijuna €) - provedba Operativnog programa kroz tehničku pomoć.

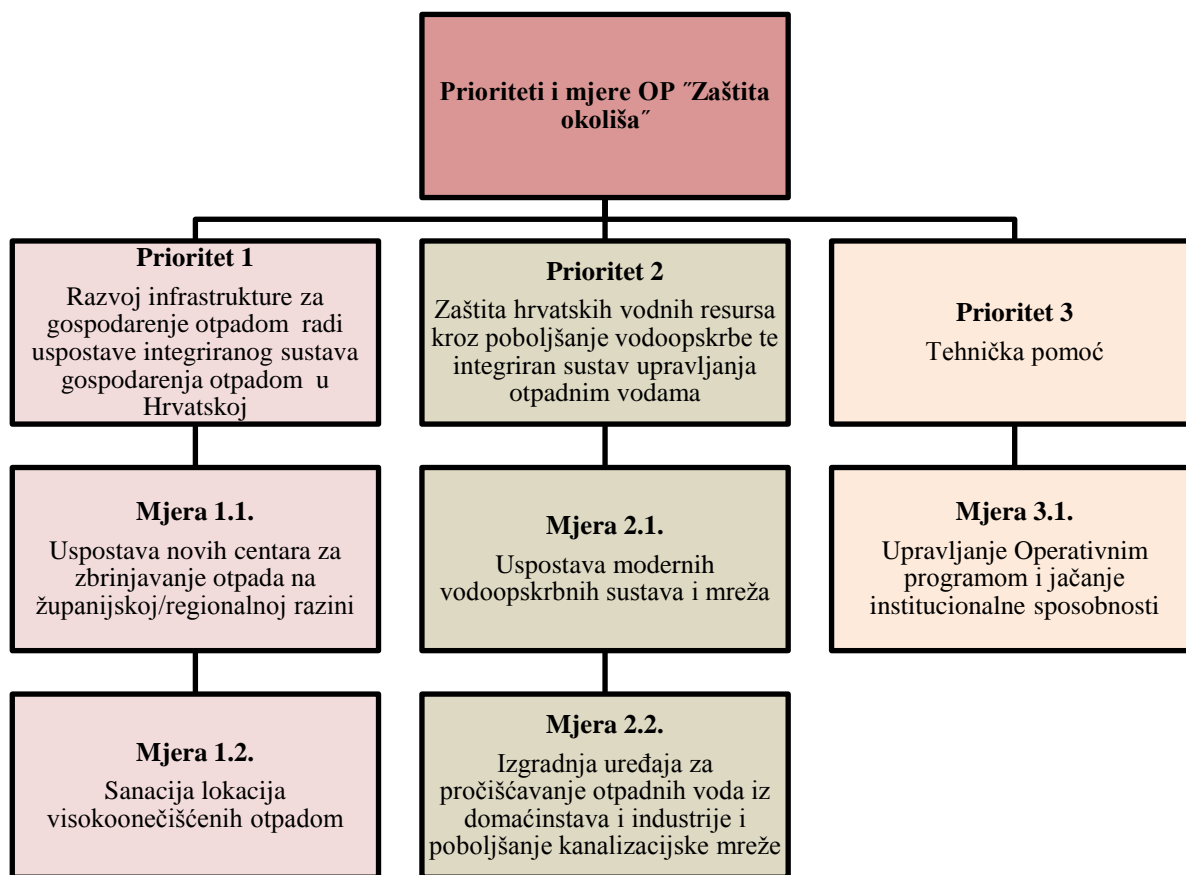
Slika 1. Financijska alokacija po prioritetima

Izvor: Strukturni i financijski fondovi, EU fondovi, <http://www.strukturnifondovi.hr/ipa-iiib>, (04.08.2014.)

⁸⁴ Ibidem

Prikaz 1. Prioriteti i mjere operativnog programa "Zaštite okoliša", 2007. - 2013.

Izvor: Ministarstvo regionalnoga razvoja i fondova Europske Unije, *Ususret EU fondovima*, http://www.mrrfeu.hr/userDocsImages/Publikacije/Ususret_EU_fondovima_web.pdf, (03.09.2014.)

Do sada su u Hrvatskoj u sklopu IPA programa izgrađena dva centra za gospodarenje otpadom: u Kaštijunu i Marišćini. Postrojenja za opskrbu vodom i obradu otpadnih voda u Kninu, Sisku, Poreču i Osijeku povećat će broj stanovnika povezanih s javnim kanalizacijskim sustavima i poboljšati kvalitetu vode.

Planirani projekti su:

- Razvoj sustava vodoopskrbe i odvodnje s uređajem za pročišćavanje otpadnih voda na području grada Knina i
- Program otpadnih voda grada Siska.

Na projektu Razvoj sustava vodoopskrbe i odvodnje s uređajem za pročišćavanje otpadnih voda na području grada Knina planira se izgraditi uređaj za pročišćavanje otpadnih voda za 20.000 ES trećeg stupnja pročišćavanja, rekonstruirati vodoopskrbna mreža i mreža javne

odvodnje u ukupnoj duljini od 46 km i instalirati 1.700 vodomjera. Projekt je vrijedan 12,79 milijuna eura, a dodijeljena IPA sredstva iznose 9,96 milijuna eura.⁸⁵

Na projektu Program otpadnih voda grada Siska planira se izgraditi uređaj za pročišćavanje otpadnih voda za 60.000 ES trećeg stupnja pročišćavanja te izgraditi sustav odvodnje koji se dijeli na tri cjeline, a sastoji se od 3 rekreacijska bazena, 4 crpne stanice, 2 prijelaza ispod rijeke Kupe i 8 km mreže javne odvodnje. Riječ je o novom projektu, za koji je u tijeku priprema aplikacije. Projekt je vrijedan 33,53 milijuna eura, a dodijeljena IPA sredstva iznose 24,97 milijuna eura. Predviđeni rok za provedbu projekta je siječanj 2016.⁸⁶

U tablici 13. prikazan je pregled operativnih programa i financijske alokacije za razdoblje od 2007. do 2013. godine u kojem je vidljivo da se najviše financijskih sredstava uložilo u Operativni program zaštite okoliša što još više ističe važnost same zaštite okoliša.

Tablica 13. Pregled operativnih programa i financijske alokacije za razdoblje 2007. - 2013. godine

Operativni program	Ukupna alokacija (u EUR)	EU doprinos
OP PROMET	278.803.890	236.983.305
OP OKOLIŠ	330.704.726	281.099.011
OP REGIONALNA KONKURENTNOST	223.615.126	187.779.595
OP RAZVOJ LJUDSKIH POTENCIJALA	179.309.591	152.413.107
Ukupno	1.012.433.333	858.275.018

Izvor: *Strukturni fondovi 2007. – 2013.*, Strukturni i investicijski fondovi, <http://www.strukturnifondovi.hr/strukturni-fondovi-2007-2013>, (04.09.2014.)

Dok se u tablici 14. za isti program, Operativni program zaštite okoliša, iskazuju godišnja izdvajanja iz Kohezijskog fonda za razdoblje od 2007. do 2013. godine, te je vidljiv postupni rast ulaganja tokom godina tj. financijska sredstva koja Kohezijski fond ulaže u program su sve veća.

⁸⁵ Ususret EU fondovima, veljača 2013., http://www.mrrfeu.hr/userDocsImages/Publikacije/Ususret_EU_fondovima_web.pdf, (04.09. 2014.)

⁸⁶ Ibidem

Tablica 14. Godišnja izdvajanja Kohezijskog fonda za Operativni program zaštite okoliša za razdoblje od 2007. do 2013. godine, u eurima

Godina / Izvor	Kohezijski fond
2007.	16 999 500
2008.	12 780 156
2009.	18 500 250
2010.	21 300 000
2011.	21 900 000
2012.	28 105 890
2013.	161 513 215
UKUPNO	281 099 011

Izvor: *Godišnja izdvajanja*, Operativni program okoliš 2007. – 2013.,

http://www.strukturnifondovi.hr/UserDocsImages/Documents/Strukturni%20fondovi%202007.%20-%202013/OP%20Okoli%C5%A1/operativniprogramokoli_2007-2013-hrvatskijezik-1383574708.pdf,
(04.09.2014.)

4.5.2.5.2. LIFE

LIFE je financijski instrument Europske komisije namijenjen aktivnostima u području zaštite okoliša i zaštite prirode. Cilj je LIFE-a doprinijeti razvoju i provedbi politike zaštite okoliša Europske unije. Republika Hrvatska sudjelovala je u programu LIFE - Treće zemlje od 2000. godine.⁸⁷

Svrha programa je zaštita okoliša i očuvanje prirode, a provoditi će se kroz dva potprograma svaki sa specifičnim glavnim ciljevima.

Potprogram za okoliš:⁸⁸

1. Okoliš i učinkovitost resursa - provedba politike zaštite okoliša uključuju i tržišno orijentirane inovacije;
2. Priroda i bioraznolikost - najbolje prakse za veće bioraznolike izazove zadržavajući fokus na Natura 2000;
3. Upravljanje okolišem i informiranje - promicanje razmjene znanja, širenje primjera dobre prakse i bolju usklađenost uz javne kampanje za podizanje svijesti.

⁸⁷ Samostalni sektor za EU, op. cit.

⁸⁸ Programi Unije – LIFE, <http://www.strukturnifondovi.hr/life>, (09.08.2014.)

Potprogram za klimatske akcije:

- Ublažavanje klimatskih promjena – fokus na smanjivanje emisije stakleničkih plinova
- Adaptacija na klimatske promjene – fokus na povećavanje otpornosti na klimatske promjene
- Upravljanjem okolišem i informiranje – fokus na povećanje svijesti, komunikaciju, suradnju i širenje mjera za ublažavanje klimatskih promjena i prilagodbene aktivnosti.

Bespovratna sredstva za financiranje projekata ostati će glavni način financiranja, zatim financiranje studija, konferencija i ostalog. Potpora ne vladinim udrugama i drugim tijelima biti će i dalje moguća, a također će postojati mogućnost doprinosa novim financijskim instrumentima. Postojati će i mogućnost financiranja izgradnje administrativnih kapaciteta za učinkovitije provođenje LIFE programa.⁸⁹

LIFE je jedini financijski instrument Europske komisije isključivo posvećen zaštiti okoliša i prirode namijenjen aktivnostima u području zaštite okoliša i zaštite prirode čiji je cilj doprinijeti razvoju i provedbi politike zaštite okoliša Europske unije.

⁸⁹ Ibidem

5. USKLADIVANJE S EU I BUDUĆNOST REPUBLIKE HRVATSKE

Kako bi se podigla svijest o potrebi zaštite okoliša Republika Hrvatska je poduzela potrebne mjere koje je navela i uklopila u Nacionalnu strategiju zaštite okoliša, temeljni strateški dokument zaštite okoliša. Strategijom je ujedno i udovoljila uvjetima za pristupanje Europskoj Uniji.

5.1. NACIONALNA STRATEGIJA ZAŠTITE OKOLIŠA

Ova je Strategija izraz nastojanja da se rastuća svijest o potrebi zaštite okoliša Republike Hrvatske pretvori u jasan, cjelovit i dugoročan koncept. Ona polazi od nedvojbene potrebe da se stanje okoliša u Republici Hrvatskoj unaprijedi, te opredjeljenja da se to može ostvariti dogradnjom postojećeg sustava zaštite okoliša i pripravljanjem za krupne izazove koji su pred nama: Republiku Hrvatsku valja usmjeriti k održivom razvoju; predvidivi je ulazak Republike Hrvatske u dugotrajan i zamršen proces europskih integracija; mora se uspostaviti cjelovit sustav praćenja i ocjene stanja okoliša; valja posebno zaštititi neke dijelove teritorija, a osobito Jadranskog mora; u Republici Hrvatskoj valja učiniti sve što je potrebno da se prilagodimo klimatskim promjenama i uvođenju novih tehnologija, itd.⁹⁰

Dvije su teme posebno važne i dugoročno će imati veliki utjecaj na zaštitu okoliša u Republici Hrvatskoj pa i na oblikovanje ove Strategije: prilagodba Republike Hrvatske konceptu održivog razvoja i približavanje i priključenje Republike Hrvatske Europskoj uniji (EU). Iako su obje teme znatno šire od zaštite okoliša i odnose se na cjelinu strategije razvoja Republike Hrvatske, u obje je zaštita okoliša važan dio.⁹¹

U nacionalnoj strategiji zaštite okoliša teme su podijeljene u dvije temeljne skupine prioriteta:

1. skupina prioriteta:⁹²

- Otpad
- Vode

⁹⁰ Hrvatska 21 stoljeće zaštita okoliša, op. cit. p.1.

⁹¹ <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/308683.html> (09.08.2014)

⁹² Ibidem

- Kakvoća zraka
- Jadransko more, otoci i obalno područje
- Tlo
- Zaštita prirode i bioraznolikosti
- Okoliš urbanih sredina.

2. skupina prioriteta:

- Kemikalije
- Klimatske promjene
- Upravljanje rizicima: industrijske nesreće
- Upravljanje rizicima: nuklearne nesreće i zaštita od zračenja
- Genetski modificirani organizmi.

Globalni i opći dugoročni ciljevi zaštite okoliša su:⁹³

- održavati i poboljšavati sveukupnu kakvoću života,
- održavati trajan pristup prirodnim izvorima,
- izbjeći svaku trajnu štetu okolišu,
- smatrati da k održivom ide onaj razvoj koji zadovoljava sadašnje potrebe, a bez ugrožavanja budućih naraštaja i mogućnosti da zadovolje vlastite potrebe.

Dugoročni nacionalni ciljevi u zaštiti okoliša su:⁹⁴

- A. sačuvati i unaprijediti kakvoću voda, mora, zraka i tla u Republici Hrvatskoj,
- B. održati postojeću biološku raznolikost u Republici Hrvatskoj,
- C. sačuvati prirodne zalihe, a osobito integritet i značajke područja posebnih prirodnih vrijednosti (more, obala i otoci, planinski dio Republike Hrvatske itd.),

te kratkoročno i operativno:

- A. nametnuti striktnu i učinkovitu provedbu svih postojećih propisa zaštite okoliša, ali i žurnu izmjenu svih onih koji su stručno manjkavi,
- B. integrirati zaštitu okoliša u sve sektore koji djeluju na okoliš ili žive od okoliša, na taj način da je zaštita okoliša sastavni dio svih politika, planova i programa,
- C. ostvariti sve pretpostavke za inicijalizaciju procesa i sam proces europskih integracija u području zaštite okoliša,

⁹³ Ibidem

⁹⁴ Hrvatska 21. stoljeće – Zaštita okoliša, p. 12.

- D. oblikovati i pokrenuti sekvencijalno više akcijskih programa kojima se zaštita okoliša usmjerava k održivom razvoju, s time da se program bavi i: drugim relevantnim problemima očuvanja okoliša (kakvoćom voda i mora te zraka, promjenom klime, upravljanjem otpadom itd.), te uspostavom novih odnosa suodgovornosti između dionika, odnosno svih zainteresiranih za zaštitu okoliša,
- E. ostvariti potpunu harmonizaciju legislativnog korpusa u području zaštite okoliša s onim EU, i u cijelosti ga implementirati,
- F. dograditi postojeći sustav zaštite okoliša tako da bude sposoban obavljati sve funkcije koje će promjena legislative staviti pred njega, a osobito:
- motrenje, analiza i procjena stanja okoliša te izvještavanje o stanju,
 - sustav kontrole čiji su ciljevi izbjegavanje i mijenjanje tehnologija te aktivnosti koje izazivaju štetu okolišu (npr. u prometu, morskom i ribarstvu i sl.),
 - potpora "čistim" tehnologijama i promjeni usmjerenoj na korištenje obnovljivih izvora energije te smanjenju potrošnje energije,
 - brzi i koordinirani odgovor na nesreće čije posljedice prijete okolišu,
 - remidijacije i restoracije, tamo gdje je šteta već počinjena.

5.2. USKLADIVANJE ODREDBA ZAŠTITE OKOLIŠA REPUBLIKE HRVATSKE S EUROPSKOM UNIJOM

Proces pristupanja EU u području zaštite okoliša veliki je izazov. Da bi postala članicom, zemlja kandidatkinja mora poduzeti sve kako bi ispunila uvjete koje joj postavlja EU radi prihvaćanja pravne stečevine koja sadržava više od tristo različitih propisa koji se odnose na onečišćenje zraka i vode, kemikalije, zbrinjavanje otpada, biotehnologiju, zaštitu od radioaktivnog zračenja i očuvanje prirodnih izvora. Smatra se kako je poglavlje zaštite okoliša jedno od najsloženijih poglavlja pregovora. Vrlo je važno da buduće članice usvoje standarde ne samo zbog općeg stanja okoliša u Europi već radi sprečavanja prijenosa onečišćenosti u zemlje koje imaju manje stroge propise. Prioriteti za preuzimanje pravne stečevine obuhvaćaju: okvirno zakonodavstvo, mjere koje proizlaze iz međunarodnih konvencija što ih je potpisao EU, smanjivanje ukupnoga i prekograničnog onečišćenja, zaštitu prirode radi očuvanja prirodnih izvora, te mjere koje osiguravaju djelovanje unutarnjeg tržišta.⁹⁵

⁹⁵ Vlašić I., op.cit., p. 316.

U partnerstvu s Unijom, u svim zemljama kandidatima moraju se prije pridruživanja koncipirati i implementirati dugoročne, realistične nacionalne strategije za postupnu i učinkovito prilagodbu, a osobito za rješavanje zagađenja voda i zraka. Te strategije moraju identificirati ključna prioritetna područja i ciljeve koje valja ostvariti do dana pristupanja, kao i raspored punog usuglašavanja; slijed obveza mora biti uključen u ugovore o pridruživanju. Sve nove investicije moraju biti usklađene sa zakonodavnim korpusom EU.⁹⁶

U listopadu 2005. godine Europsko vijeće odlučilo je da treba započeti pregovore s Hrvatskom. Samo šest mjeseci kasnije Hrvatska je započela prvi dio procesa pregovora koji se odnosi na okoliš. Analiza usklađenosti nacionalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom za poglavlje 27 – Okoliš jedno je od onih za koje se pretpostavlja da će trajati duže od ostalih.⁹⁷

Hrvatska je tijekom pregovora o pristupanju zatražila prijelazna razdoblja za primjenu pojedinih europskih propisa, te su ona, između ostalog, odobrena za:⁹⁸

- I. gradnju centara za gospodarenje otpadom do kraja 2018. godine, uz smanjivanje udjela biorazgradivog komunalnog otpada na 35% ukupne količine do kraja 2020. godine,
- II. sustav odvodnje i pročišćavanja otpadnih voda do kraja 2023. godine, a poboljšanje kvalitete vode za piće prema mikrobiološkim parametrima do kraja 2018. godine, uz dodatne tri godine nakon stupanja u članstvo za kemijske parametre,
- III. prilagodbu industrijskih postrojenja za sprječavanje i nadzor onečišćenja do kraja 2017. godine,
- IV. prilagodbu postojećih energana na smanjenje emisija onečišćujućih tvari u zrak do kraja 2017. godine,
- V. ograničavanje emisija hlapivih organskih spojeva do kraja 2015. godine,
- VI. registraciju opasnih kemikalija radi sigurnog gospodarenja 18 mjeseci od dana pristupanja i

⁹⁶ Hrvatska 21. Stoljeće – Zaštita okoliša, p. 8.

⁹⁷ Vlašić I., op. cit., p. 316.

⁹⁸ <http://www.vecernji.hr>, op. cit., 10.05.2014.

VII. sustav trgovanja emisijama stakleničkih plinova.

Troškovi usklađivanja relativno su veliki za zemlje koje imaju manji broj stanovnika, što se odnosi i na Hrvatsku. Stoga je Komisija predložila izradu financijskih strategija kojima bi se mogli procijeniti stvarni troškovi usklađivanja. Te strategije moraju biti u skladu s nacionalnom strategijom usklađivanja zakonodavstva i moraju imati jasan raspored konkretnih ulaganja, posebno za najvažnija područja - za kvalitetu voda i zraka te za zbrinjavanje otpada. To je nužno za odgovarajuće i učinkovito korištenje pretpripravnih instrumenata.⁹⁹

Osim što će ove mjere pomoći očuvati okoliš i poboljšati kvalitetu života, pružaju poticaj gospodarstvenicima za sudjelovanje u njihovoj provedbi (projektiranje i građenje).¹⁰⁰

U kontekstu globaliziranog svijeta daljnji razvoj Hrvatske u velikoj mjeri ovisi o uspjehu integriranja hrvatskoga gospodarstva u europske i svjetske gospodarske tokove, pa u tom pogledu članstvo u EU za našu zemlju predstavlja važnu prednost jer donosi.¹⁰¹

- ukidanje prekograničnih prepreka slobodnoj trgovini uslugama i robama te kretanju radnika i kapitala,
- snižavanje cijena proizvoda zbog veće konkurencije te povećanje izbora i kvalitete proizvoda,
- slobodu pružanja prekograničnih usluga na cijelom unutarnjem tržištu EU i smanjivanje administrativnih prepreka poslovanju na zajedničkom tržištu,
- povećanje investicija, zaposlenosti i plaća, pogotovo u uslužnom sektoru,
- transparentne propise i bolji nadzor na financijskom tržištu,
- transparentna pravila javne nabave i pravila o dodjeli državnih potpora,
- razvoj elektroničke trgovine i digitalnih usluga te visoku zaštitu prava intelektualnog vlasništva,
- slobodno studiranje i zapošljavanje u svim državama članicama EU i međusobno priznavanje profesionalnih kvalifikacija.

⁹⁹ Vlašić, I., op. cit. p. 314.

¹⁰⁰ Ibidem 10.05.2014.

¹⁰¹ Najčešći negativni stavovi o Europskoj uniji i odgovori na njih, http://www.mvep.hr/custompages/static/hrv/files/pregovori/120103_mitovi.pdf (01.09.2014.)

6. ZAKLJUČAK

Zaštita okoliša je skup odgovarajućih aktivnosti i mjera kojima je cilj sprječavanje onečišćenja i zagađenja okoliša, sprječavanje nastanka šteta, smanjivanje i/ili otklanjanje šteta nanesenih okolišu te povrat okoliša u stanje prije nastanka štete.

Europska Unija postala je jedan od glavnih aktera politike zaštite okoliša na svjetskoj razini, uvodeći visoke standarde zaštite okoliša koji stimuliraju inovaciju i poslovne mogućnosti te se usmjeravaju prema očuvanju prirodnih resursa i smanjivanju negativnih posljedica ljudskog djelovanja na okoliš. Cilj jest pružiti adekvatnu razinu zaštite u cijeloj Europskoj Uniji, bez zanemarivanja lokalnih čimbenika i gospodarskih ograničenja.

Agencija za zaštitu okoliša ima veliku ulogu u ocjenjivanju stanja zaštite okoliša u Republici Hrvatskoj. Njezina osnovna djelatnost jest prikupljanje i objedinjavanje prikupljenih podataka i informacija o okolišu. Objavljuje izvješće o stanju okoliša kojim se daje ocjena ukupnog stanja okoliša države i procjenjuje učinkovitost primijenjenih mjera zaštite okoliša za promatrano razdoblje.

Znatan je napredak ostvaren u području praćenja kakvoće zraka (iako se i dalje na pojedinim područjima bilježe znatna prekoračenja graničnih vrijednosti pojedinih onečišćujućih tvari). Emisije glavnih onečišćujućih tvari u zraku uglavnom su u opadanju, a do značajnog smanjenja emisija došlo je poglavito u odnosu na 1990. godinu. Razvoj javnog prijevoza u velikim gradovima, smanjenje dopuštenog udjela olova u benzinu i održavanje prometnica utjecali su na ublažavanje štetnih utjecaja prometa na kakvoću zraka u naseljenim područjima. Kao pozitivne primjere možemo navesti korištenje niskosumpornog uvoznog ugljena i ugradnju prvog postrojenja za odsumporavanje visoke efikasnosti u termoelektrani na ugljen Plomin II.

Rezultati ispitivanja kakvoće mora za kupanje na plažama u Republici Hrvatskoj tijekom sezone 2013. ukazuju na more visoke kakvoće. Za poboljšanje kakvoće mora na točkama ispitivanja ocjenjenim nezadovoljavajućom godišnjom ocjenom potrebno je priključenje svih subjekata na sustav javne kanalizacije, prikladna odvodnja oborinskih voda bez miješanja s fekalnim otpadnim vodama i njihova dispozicija izvan zona utjecaja na kakvoću mora, posebice mora na plažama, održavanje nepropusnih septičkih jama,

izgradnja sustava za odvodnju komunalnih otpadnih voda u naseljima bez kanalizacije, primjeren tretman i dispozicija pročišćenih otpadnih voda, kao i održavanje samog sustava. Kakvoća mora još uvijek je izuzetna, iako još uvijek ne postoji cjeloviti zakonski okvir za praćenje, nadzor i zaštitu mora.

Prijevoz putnika i robe i dalje je u porastu. Najveći dio putnika prevozi se cestama, dok u javnom prijevozu prevladava željeznički prijevoz. Najizraženiji negativni utjecaj na okoliš ima cestovni promet s obzirom na to da rastuća potrošnja nafte i naftnih derivata ide u korak s povećanjem broja cestovnih vozila. Cestovni promet jedan je od glavnih izvora buke i onečišćenja zraka i voda. Iako se razvijaju i provode različiti administrativni i tehnološki mehanizmi za ograničavanje ili smanjivanje negativnog djelovanja prometa na okoliš, sam promet se razvija daleko intenzivnije i brže, pa su njegovi negativni utjecaji na okoliš svakodnevno u porastu. Opseg osobnog cestovnog prijevoza ne nastoji se smanjiti poticajnim mjerama za korištenje javnoga gradskog prijevoza, nego uglavnom restriktivnim mjerama (npr. trošarinama na gorivo, naplatom parkiranja i cestarina i dr.). Može se zaključiti da je provedeni dio mjera vezan prije svega uz cestovni promet, stoga je potrebno više uključiti ciljeve politike zaštite okoliša i u druge prometne grane te osigurati njihovu učinkovitu provedbu te razvijati i poticati kombinirani prijevoz roba i javni prijevoz putnika.

Sredstva za financiranje zaštite okoliša osiguravaju se iz državnog proračuna, proračuna lokalnih jedinica samouprave i jedinica područne samouprave, Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost te iz drugih izvora prema odredbama Zakona o zaštiti okoliša. Investicije u zaštitu okoliša (za razdoblje od 2009. do 2011. godine) su nakon smanjenja u 2010. godini u 2011. ponovno zabilježile porast na nacionalnoj i regionalnoj razini, kao i na razini većeg broja županija. Intenzitetom porasta investicija prednjači središnja i istočna Hrvatska, zatim jadranska Hrvatska, te sjeverozapadna Hrvatska. Ako se promatraju apsolutne vrijednosti odnosno investicije u kunama, najveću vrijednost investicija u 2011. godini ima regija koja bilježi drugi po redu najveći porast (jadranska Hrvatska).

Promatrano po regijama, ukupni prihod najintenzivnije raste u središnjoj i istočnoj Hrvatskoj zatim jadranskoj, dok u sjeverozapadnoj Hrvatskoj bilježi znatno manji porast u odnosu na prethodne godine. Tekući izdatci za zaštitu okoliša su najmanji u srednjoj i istočnoj Hrvatskoj, a najveći u sjeverozapadnoj Hrvatskoj. U toj su regiji tekući izdatci

rasli po prosječnoj godišnjoj stopi od 15,63% (od 2008. do 2011. godine). Na temelju navedenog zaključuje se da je dinamika idjelomično apsolutna vrijednost investicija, tekućih izdataka i prihoda vezanih uz okoliš u skladu s razvijenošću i dinamikom ulaganja u rast i razvoj pojedinih županija, a prema tome, i njima pripadajućih regija.

Kao sredstvo podizanja svijesti o potrebi zaštite okoliša Republika Hrvatska je donijela strateški dokument pod nazivom Nacionalna strategija zaštite okoliša koja za cilj ima poboljšati i unaprijediti cjelokupnu zaštitu okoliša u Republici Hrvatskoj.

Za pristupanje Europskoj Uniji Republika Hrvatska trebala je doseći određene europske standarde, te prenijeti pravnu stečevinu Europske Unije i osigurati njezinu pravilnu provedbu. Ulaskom u Europsku Uniju Hrvatska ostvaruje jačanje sustava zaštite okoliša, podizanje razine zaštite okoliša u odnosu na stanje prije ulaska, pozitivne promjene i otvaranje mogućnosti za rast i zapošljavanje u nekim sektorima, a svime time kvalitetnije i bolje uvjete života.

LITERATURA

1) KNJIGE

- Črnjar M.: Menadžment održivog razvoja – ekonomija, ekologija, zaštita okoliša, Sveučilište u Rijeci, Rijeka 2009.
- Črnjar, M: Ekonomija i zaštita okoliša, Školska knjiga, Zagreb, 1997.
- Črnjar, M: Ekonomika i politika zaštite okoliša, Glosa, Rijeka, 2002.
- Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske: Hrvatska u 21. Stoljeću – Zaštita okoliša, Zagreb, 2001.

2) ČASOPISI

- Čižmešija M: Statistička analiza odabranih financijskih varijabli zaštite okoliša u Hrvatskoj, Zbornik ekonomskog fakulteta u Zagrebu, Zagreb, godina 7, br. 1, 2009.
- Vlašić Ivana, Važnost zaštite okoliša u Hrvatskoj u procesu pristupanja Europskoj Uniji, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, Split 2007.
- Luttenberger Axel, Usklađivanje propisa Europske unije o održivom razvoju u Republici Hrvatskoj, Pomorski zbornik 41, 2003.

3) INTERNET

- Djelatnost fonda, <http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp?s=ofondu&p=djelatnost> (01.07.2014)
- Djelatnost i zadaci, <http://www.azo.hr/DjelatnostIZadaci01> (22.06.2014)
- Europski fond za regionalni razvoj (European Regional Development Fund – ERDF), 26.05.2014., <http://www.eu-projekti.info/europski-fond-za-regionalni-razvoj>, (03.09.2014.)
- Europski socijalni fond (European social fond – ESF), 26.05.2014., <http://www.eu-projekti.info/europski-socijalni-fond>, (03.09.2014.)

- Financijska alokacija po prioritetima, <http://www.safu.hr/hr/o-programima-eu/ipa/ipa-iii/ipa-iiib>, (04.08.2014.)
- Hrvatske vode za kupanje ponovno ocijenjene kao izvrsne, <http://www.azo.hr/HrvatskeVodeZa>, (01.08.2014.)
- <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/308683.html>
- Izvješće o proračunu emisija onečišćujućih tvari u zrak na području Republike Hrvatske za 2012. godinu, www.azo.hr, (30.07.2014.)
- Izvješće o proračunu emisija za 2012. godinu, Zagreb, ožujak 2014, <http://www.azo.hr/EmisijaOneciscujucihTvari>
- Izvješće o stanju okoliša 2005-2008., http://dokumenti.azo.hr/Dokumenti/Izvjesce_o_stanju_okolisa_2005-2008.pdf
- Izvješće o stanju okoliša Republike Hrvatske, <http://www.azo.hr/Izvjesca29> (22.06.2014)
- Izvori financiranja djelatnosti fonda, <http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp?s=ofondu&p=financiranje> (01.07.2014)
- Kohezijska politika i Hrvatska, ožujak 2014., http://www.europski-fondovi.eu/sites/default/files/dokumenti/croatia_hr.pdf, (03.09.2014.)
- Kohezijski fond (Cohesion Fund – CF), 26.05.2014., <http://www.eu-projekti.info/kohezijski-fond>, (03.09.2014.)
- Kovačić M.: Upravljanje plažama u Hrvatskoj, <http://www.pomorskodobro.com/fokus-kovacic-srpanj.html>, (06.09.2014.)
- Nacionalna strategija zaštite okoliša, 25.01.2002., <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/308683.html>, (23.06.2014.)
- Nacionalno izvješće o godišnjoj i konačnoj ocjeni kakvoće mora na plažama hrvatskog Jadrana u 2013. godini, http://www.mzoip.hr/doc/More/Izvjesce_more_2013.pdf, (01.08.2014)
- O nama, <http://www.azo.hr/ONama01>(22.06.2014)
- Opće informacije, http://www.mzoip.hr/doc/Udruge/Opce_informacije_2009.pdf, (02.08.2014.)
- Osnivanje, ustrojstvo i upravljanje Fondom, <http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp?s=ofondu&p=iskaznica> (01.07.2014)
- Pretpristupni programi EU, <http://www.entereurope.hr/page.aspx?PageID=159#phare>, (09.08.2014.)

- Program rada i financijski plan Fonda,
<http://www.fzoeu.hr/hrv/index.asp?s=ofondu&p=program> (01.07.2014.)
- Program zaštite okoliša grada Siska, Zagreb, 2012.,
http://dokumenti.azo.hr/Dokumenti/Program_zastite_okolisa_grada_Siska__2013-2016.pdf
- Programi Unije – LIFE, <http://www.strukturnifondovi.hr/life>, (09.08.2014.)
- Propisi vezani uz zaštitu mora,
http://www.mppi.hr/UserDocsImages/Nacionalni%20propisi%20vezani%20uz%20zastiti%20mora%204-3_14.pdf, (01.08.2014.)
- Propisi, <http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=3708> (30.07.2014.)
- Samostalni sektor za EU, <http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=9556>, (04.08.2014.)
- Strateška procjena utjecaja plana i programa na okoliš,
<http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=8984> (25.07.2014.)
- Strateški plan 2012 – 2014.,
http://www.fzoeu.hr/hrv/pdf/starteski_plan_fzoeu_2012-2014.pdf (02.08.2014)
- Strukturni fondovi, <http://eufondovi.hr/fondovi/strukturni-fondovi>, (03.09.2014.)
- Strukturni i investicijski fondovi,
http://www.uniri.hr/index.php?option=com_content&view=article&id=218&Itemid=151&lang=hr, (03.09.2014.)
- Studija utjecaja na okoliš uvoznog terminala za ukapljeni prirodni plin na otoku Krku, http://puo.mzoip.hr/UserDocsImages/Studija_14_01_2014_1.pdf, (07.09.2014.)
- Ured za strategiju razvitka Republike Hrvatske: Hrvatska 21. Stoljeće – Zaštita okoliša, Zagreb, 2001.
- Ususret EU fondovima, veljača 2013.,
http://www.mrrfeu.hr/userDocsImages/Publikacije/Ususret_EU_fondovima_web.pdf, (04.09. 2014.)
- Zakonska osnova, <http://www.mzoip.hr/default.aspx?id=8985>, (29.07. 2014.)
- Zaštita okoliša – jedna od najzahtjevnijih politika EU, <http://www.vecernji.hr>, (10.05.2014)
- Zaštita okoliša, <http://www.entereurope.hr/page.aspx?PageID=107>, (11.05.2014.)

4) OSTALI IZVORI

- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2013, Godina 45., Zagreb, Prosinac 2013., http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2013/sljh2013.pdf (09.07.2014)
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2012, Godina 44., Zagreb, Prosinac 2012., http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2012/sljh2012.pdf (09.07.2014)
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2011, Godina 43., Zagreb, Prosinac 2011., http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2011/SLJH2011.pdf (09.07.2014)
- Statistički ljetopis Republike Hrvatske 2010, Godina 42., Zagreb, Prosinac 2010., http://www.dzs.hr/Hrv_Eng/ljetopis/2010/SLJH2010.pdf (11.7.2014)

POPIS TABLICA

Tablica 1. Izvori emisija onečišćujućih tvari u prometu, doprinos u ukupnoj emisiji 2012. te udio promjene emisije ("-"smanjenje i "+" povećanje) od 1990. do 2012.	21
Tablica 2. Standardi za ocjenu kakvoće mora na kraju sezone kupanja.....	26
Tablica 3. Godišnje ocjene točaka ispitivanja uz postotnu razdiobu poocjenama na plažama hrvatskog Jadrana za 2013. godinu	27
Tablica 4. Broj pojedinačno ocjenjenih uzoraka u 2013. Godini	28
Tablica 5. Skraćeni prikaz strateškog plana	38
Tablica 6. Investicije u zaštitu okoliša u 2012. godini, tis. kuna.....	40
Tablica 7. Investicije za zaštitu okoliša po županijama, tis. kn i osnovni pokazatelji dinamike	42
Tablica 8. Tekući izdaci za zaštitu okoliša u 2012. godini, tis. kuna	44
Tablica 9. Tekući izdaci za zaštitu okoliša po županijama, tis. kn i odabrani pokazatelji dinamike	46
Tablica 10. Prihodi od djelatnosti povezanih sa zaštitom okoliša u 2012. godini, tis. kn... ..	48
Tablica 11. Ukupni prihodi povezani sa zaštitom okoliša po županijama, tis. kn i pokazatelji dinamike.....	49
Tablica 12. Sredstva CARDS programa 2001-2004. za Hrvatsku	53
Tablica 13. Pregled operativnih programa i financijske alokacije za razdoblje 2007. - 2013. godine	62
Tablica 14. Godišnja izdvajanja Kohezijskog fonda za Operativni program zaštite okoliša za razdoblje od 2007. do 2013. godine, u eurima.....	63

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Broj izvanrednih događaja u prometu prema vrsti prijevoza/transporta.....	33
---	----

POPIS PRIKAZA

Prikaz 1. Prioriteti i mjere operativnog programa "Zaštite okoliša", 2007. - 2013.....	61
--	----

POPIS SLIKA

Slika 1. Financijska alokacija po prioritetima	60
--	----